

2013 m. lapkričio 1 d., penktadienis

Nr. 40 (1054) | Kaina 2,50 Lt

D a i l ē | M u z i k a | T e a t r a s | K i n a s | F o t o g r a f i j a

2

Aktualumo paieškos „Gaidoje“

4

„Kaip menas padeda suvokti Holokaustą?“

„Frieze“ meno mugės fragmentas

7

Paulina Pukytė iš Londono

8

Rekomenduoja „Scanoramos“ rengėjai

Mieli skaitytojai,

Visuose „Lietuvos pašto“ skyriuose jau prasidėjo laikraščių ir žurnalų prenumerata 2014 metams.

Nepraleiskite progos kas savaitę skaityti „7 meno dienas“, kurios pačios ateis į Jūsų namus.

Savaitraščio kaina kioskuose – 2,50 Lt, o prenumeratoriams – 2 Lt.

Prenumeratos kaina 1 mėn. – 8 Lt, 3 mėn. – 24 Lt, 6 mėn. – 48, metams – 80 Lt.

„Kino“ žurnalo 1 numerio prenumeratos kaina – 6 Lt, pusmečiui – 12 Lt, metams – 24 Lt.

Prenumeruodami mūsų leidinius palaikote mūsų darbą.

A. ANSKAIČIO NUOTR.

Ką slepia terminai

LTMKS paroda „Tarpdiscipliniškumo kapinynuos(?)“ Jono Meko vizualiųjų menų centre

Birutė Pankūnaitė

Tapatybė – tai savęs suvokimas aplinkoje, santykio su kitaais nustatymas, lemiantis elgesį ir sprendimus. Kaip mentaliteto sritis ji yra ne tik mastymo ir jutimo formos, bet ir konkretaus kultūrinio darinio reikšmių sritis konkrečiu metu. Tapatybės kategorija itin aktualizuojasi ir yra aptariama tada, kai vyksta permainos, kai neaišku, kas vyksta – esant neapibrėžtai būklei. O kai situacija stabilizuojasi ir yra įvardijama, ji kaip mat virsta neveiksminga banalbybe. Kiekviena tapatybė siekia įsitvirtinti remdamasis autentiškumo įrodymais, kurie užtikrina teisę egzistuoti. Kadangi vienintelė „istorinė tiesa“ neįmanoma, tapatybės, kaip ir istorijos, konkuruoja tarpusavyje ir siekia pripažinimo kurdamos savitus pasakojimus (*Stuart Hall*). Zygmuntas Baumanas tapatybę vadina modernizmo išradimui – tam tikrų taisyklų reglamentuojamu realybės fragmentu. Lai kais „po modernizmo“ ji pasmerkta kaitai.

Postmodernizmo neapibrėžtumą suardyta tapatybė grižta per modernizmo požiūriu „nemenines“ veikiimo schemas – institucines, socialines meno funkcionavimo apibrėžtis, meno produkavimo bei vartojimo dėsnius ir pan. Devintojo dešimtmecio pabaiga žymi užgimusio naujo lietuvių meno pradžią, kurio šaknys, pradmenys išskiroje giliau, bet meno reiškiniai datavimas yra atskira tema. Po kelerių metų jam buvo atrastas ir bendras pavadinimas – imtas vartoti „tarpdiscipliniškumo“ terminas: juk „avangardas“ jau buvo nutikęs ne kartą, o reikėjo kažkaip revoliucingai išskirti iš istorinės tėkmės. Kalbose ir tekstuose apie meną šničkščiojės terminas nusėdo ir į patvaresnes formas – 1993 m. įkurta organizacija „Jutempus“ (Tarpdiscipliniiniai meno projektais), užsiemusi daugiausia parodomis ir bendruomenės telkimu. Kiek vėliau, 1998 m., naujojo meno adeptai save įteisino ir įkurdami atskirą instituciją, Lietuvos tarpdiscipliniškumo meno kūrėjų sąjungą (LTMKS). O šiuo metu žodis „tarpdisciplini-

nis menas“ jau figūruoja ir Kultūros ministerijos dokumentuose bei programose, t. y. jo reikšmė jau kuris laikas persimetusi ir į pinigų skirstymo mechanizmus. Tapatybė – tai skirtumas, santykis, opozicija, o ne stabili sąvoka. Konkretus jos turinys kuriasi per santykį su tuo, kuo jis néra. „Tarpdiscipliniškumas“ savo reikšmių ieškojo oponuodamas, o kas atsitiko teritorijoje įsitvirtinus?

Neįmanoma apčiuopti kada, bet minimas terminas labai greitai prarado savo aktualijų krūvį ir teliko rūšies, organizacijos, sajungos pavadinimu. „Riaumojantis dešimtasis dešimtmetis“ (apibrėžimas į kultūros sritį atkeliaavo iš 2003 m. išleistos JAV ekonomisto, 2001 m. Nobelio ekonomikos premijos laureato Josepho E. Stiglitzo knygos „Roaring Nineties“) Lietuvos menine nebuvo itin preciziškas ir tvarus. O praėjus entuziazmo audroms, pakrantės smėlyje užsiliko keistų, nepatogų liekanų. Čia naujai užklydusi jaunoji karta varto tuos atgrasius

NUKELTA | 6 PSL.

Lietuviška gaida. Aktualumo paieškos

Tarptautiniam aktualiosios muzikos festivaliu „Gaida“ pasibaigus

Lukrecija Petkutė

Nors šių metų festivalis nepasižymėjo renginių gausa, likus daugiau nei savaitei iki atidarymo koncerto laikraščiuose, internetiniuose portaluose šmëstelėjo anotacinių straipsnių, o radijo bangomis sklidžio organizatoriu balsai, vienu balso teigiantys, kad šių metų „Gaida“ ypatinga – joje bus koncentruojamas į tiek daug dalykų, kad kiekvienas klausytojas programoje ras savo skoniui tinkantį renginį.

Pagrindine festivalio figūra tapo kompozitorius Mauricio Kagelis (1931–2008). Provokuojantis Kagelio portretas buvo eksponuojamas jo kūriniais „Repertoire“ (1970), „Dressur“ (1977) bei „grynosios muzikos“ partitūrose – „Trečiąjame etiude“ dideliam orkestrui (1996) ar „Broken Chords“ (2002). Iškart atkreipiau dėmesį į pateiktų kūrinių sukūrimo datas. Ar gali šių dienų aktuali muzika būtų parašyta praėjusiam amžiuje? Kodėl organizatoriai pasirinko būtent šį kompozitori? Juolab kad išvardytuji kūrinių išrai (atlikimo kokybe aplenkiantys gyvai girdėtus „Gaidoje“) yra lengvai pasiekiami visagalio interneto platybėse. Šie keli aspektai lėmė mano pasirinkimą recenzijoje nesigilinti į M. Kagelio kūrybą, o ieškoti kitos, aktualesnės temos.

Spaudos pranešimuose teigiamą, kad pagrindinės šiųmetės festivalio temos – muzikinis teatras, veiksmas bei teatras muzikoje. Šios temos šmëstelavo visuose koncertuose, labiausiai – atidarymo koncerte skambėjusime kompozitorius Tan Duno Koncerte popieriu orkestrui, taip pat programoje, skirtoje Richardo Wagnerio 200-ojiems gimimo metinėms „Wanderer, postscriptum“, tarptautinio „El Cimarron“ ansamblis koncerte ir jau minėtame M. Kagelio spektaklyje „Repertoire“. Kaip teigiamą, „Gaida“ – aktualiosios MUZIKOS festivalis. Gaila, kaip tik muzikos, o ne teatro, visuose išvardytuose teatrinė temą užkabinančiuose renginiuose labiausiai ir pritrūko.

Manyčiau, visi sutiks, kad sėkmengiausiais ir daugiausiai išpūdžių palikusiais festivalio koncertais tapo perkusininkų „Kroumata“ ir „Hagos mušamųjų“ pasirodymai. Jų atliekama muzika tapo tikra atgaila ausims ir itin kokybiškai igyvendino muzikinius uždavinius. Vienintelis dalykas, kurio trūko šiuose koncertuose, – lietuvių kompozitorų premjerų.

Pagauta smalsumo suskaičiavau – festivalyje skambėjo 6 lietuvių kompozitorų premjerų. Atrodo mažo, ypač atsižvelgiant į tai, kad „Gaida“ laikoma rimčiausiu šiuolaikinės muzikos festivaliu Lietuvoje, o jos atsiradimo istorija glaudžiai susijusi su misija aktyvinti lietuvių autorų kūrybos sklidą. Galime prisiminti, kad anksčiau festivalis paskatino atsirasti daugybę puikių, vėliau net tarptautinė šlovė pelnusių kūrinių.

Galiausiai nusprendžiau, kas gi, jei ne lietuviškos premjeros, yra aktualiausia šiame festivalyje? Todėl toliau pabandyti plačiau pristatyti kickvieni iš jų.

Žibuočių Martinaitytės „Horizontai“ (atliko Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, dirigavo Martins Ozolinis) jau nuo pirmųjų takto manė sužavėjo pasirinktų tembrinių priemonių ir specifinių atlikimo technikų arsenalu, o kartu buvo išlaikytas grynas, neperkrautas sim-

dėjo ramiai ir santūriai, nedarė jokių grimasų, jokių nereikalingų jūdesių. Kūriniu pabaigą lydėjo publicos susižavėjimo šūksniai ir galinos ovacijos. Net suabejojau, kiek aplodimentų skirta atlikėjui, o kiek kūriniu autorui? Manau, kad sukurdamas tokią sudėtingą fortepijono partiją ir pasirinkdamas gerą pianistą kompozitorius vienareikšmiškai išlošč, nes jeigu kūriny būtų buvęs, tarkime, tik orkestrui, galėtume pastebeti, jog orkestro

tą. Mane sužavėjo tai, kad R. Mačiliūnaitė publikai neleido jaustis patogiai, atliekant jos kūrinių klausytojai sutriko – kas čia vyksta, ar atlikėjai klysta iš tiesų, ar taip turi būti? Publicai pripratus prie „nekoncertinio“ veiksmo scenoje vienas iš atlikėjų pranešė, kad dabar atlikis Mačiliūnaitės kūrinių... Tada salėje kilo dar didesnis šurmulyas, juk jeigu Mačiliūnaitės kūrinių atliks tik dabar, tada kas skambėjo anksčiau? Iprasto koncerto atėjė pasiklausyti žmonės jautėsi tarsi apgauti arba kažko nesupratę. Po koncerto kai kurie klausytojai aiškino nesupratę, kada išvis baigėsi Mačiliūnaitės kūrinių, o kada prasidėjo M. Kagelio kompozicija. Mano manymu, tokie muzikiniai-teatriniai išbandymai išlepusių mūsų šalies publicai yra labai naudingi ir festivalio organizatoriai tikrai neapsiriko užsakę parašyti šį kūrinių būtent R. Mačiliūnaitei.

Gaila, bet Ryčio Mažulio valandos trukmės kūriniu „Septem Sermones“, sukurto pagal C.G. Jungo tekštą „Septyni pamokmai mirusiesiems“, neišgelbėjo kultinio vyrų vokalinio ansamblio iš Jungtinės Karalystės „The Hilliard Ensemble“ atlikimas. Kūriniu idėja gana stipri (kolektyvinė pasamonė perkelia į muziką – kiekvienas gyvai panaudotas žodis daugybę kartų kartojamas ir transformuojamas virtualių (elektroninių) balsų („mirusuju chorū“), tačiau trūko kūriniu skambesio išspildymo. Vokalinės partijos buvo gančtinai nuobodžios ir monotoniskos, taip pat kilo įtarimas, kad dainininkai nesijautė partijai, jie vis žvilgijo į kolegų partijas, tarsi tikrindami, ar vis dar dainuoja kartu. Matyt, autorius buvo numatęs, kad šitaip gali nutikti, todėl retkarčiai pasigirdavo elektroninių varpo dūžiai, kurioje demonstruojama garsų seką priminė Naujosios Vienos mokyklos atstovų naujotas serijines struktūras.

Kadangi dar prieš prasidedant festivaliui sklandė gandai apie beprotiskai sudėtingą fortepijono partiją, pagalvojau, kad autorius galėjo specialiai sukurti tokio ilgio ižangą tam, kad klausytojai pradėtų nekantriai laukti fortepijono garsų. Jų sulaukus, mano nuostabai, suskambo panasi serija, tik ši kartą ji buvo apgaubta spalvinga džiazo skraiste. Vėliau fortepijono partija intensyvėjo, kartu su ja garsiau užgrojo ir orkestras, kol galiusiai prasivėre nematomos durys ir serializmo kvapas iš kūrinių išgaravo.

Ritos Mačiliūnaitės „Feedbacks of Poetry“, atlikta tarptautinio „El Cimarron“ ansamblio narui (baritonu Roberto Kollerio, flitininku Davido Gruberio ir perkusininku Ivano Mancinelli), buvo visiškai kitokios stilistikos nei minėti kūrinių simfoniniams orkestrui. Čia vyrauso gausybė teatrinių elementų, juos supaprino Jono Meko abstrakčių tekstų fragmentai bei subtili elektronika. Kūrinių sudarė dvi dalys – pirmoji imitavo repeticiją, o antroji koncer-

„Miesto labirintas“ (atliko sopranas Lauryna Bendžiūnaitė, skaitovas Darius Meškauskas ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, dirigojamas Modesto Pitréno) kuriamą garsų erdvę – tai pominiškinius, urbanistinius peizažas, pagristas įvairaus intensyvumo orkestinių spalvų blokų kaita. Pirmiausia dėmesys krypo į prastą skaitovo ir dainininkės įgarsinimą, kuris trukdė kokybiškai klausytis kūriniu. Visiems bent kiek akustiką išmanantiems klausytojams užklivo tai, kad įgarsinimo kolonélės buvo pastatyti už orkestro. O būtent šiame kūrinyje orkestras pasižymėjo gana tiršta faktūra, dainininkai ir skaitovai prasimūsti pro galinę orkestro skambesių reikėjo ne tik labai geros dikkcijos, bet ir kokybiško įgarsinimo. Taip pat trūko lankstesnio orkestro prisitaikymo prie solistų. Orkestro partija šiame kūrinyje yra antrame plane, muzika gana repetityvi ir skirta ne užgožti solistus, o sukurti tam tikrą nuotaiką, kurioje skaitovo tariami žodžiai ir dainininkės melodijos įgautų dar daugiau prasmės. Man labai patiko kompozitorės pasirinkta tembrinė ir harmoninė viso kūriniu medžiaga, tačiau dėl balanso trūkumo turėjau klausytis arba vokalo ir skaitovo partijų, arba orkestro. Tikiuosi, autor dar išgirs kokybiškiau įgarsintą savo kūrinių.

Lietuviškų premjerų virtinę vainikavo muzikalumu pasižymintį Anatolijaus Šenderovo kūrinius „Ya lali“ sefardų dainininkai ir dvieim orkestrams. Festivalio lankstinuke teigiamą, kad ši kūrinių inspiravo charizmatiškųjų italių dainininkę ir poetę, sefardų giesmių atlikėją Miriam Meghnagi, kuri ir atliko pagrindinę kūrinių partiją, o jai talkino Lietuvos nacionalinius simfoninius orkestras, papildytas keiliais kviestiniai atlikėjai: saksofonininku Liudu Mockūnu, akordeonistu Raimondu Sviackevičiumi ir perkusininku Arkadijumi Gotesmanu. Kūrinių pripildytas teatrinių elementų – pradedant nuo ne-tradicinio orkestro išdėstymo scenoje, varinių instrumentų perkėlimo į balkoną ir baigiant keiciama solistės apranga. Galbūt galima priekaištanti A. Šenderovui, kad jo muzikinė medžiaga priminė ne originalų kūrinių, o sefardų giesmės pritaikymą simfoniniams orkestrui, bet kompozitorius į šios giesmės akustinį skambesį žvelgė teisingai ir priėmė daugybę įtaigių meninių sprendimų. Todėl kūrinių, nors ir turėdamos paprastesnę idėją nei R. Mažulio „Septem Sermones“, buvo kur kas geriau meniškai atliktas ir sulaukė gausių publicos ovacijų.

Linkédama sékmės festivalio organizatoriams, tikiuosi kitamet išgirsti įvairesnių sudėčių ansamblį, dar daugiau tikrai aktualios muzikos ir lietuvišką premjerų.

Loretos Narvilaitės premjeroje

„Kroumata“

E. VOLGIN NUOTR.

fonijos skambesys. Patiko, kaip kompozitorė valdo ir suvokia formą. Simfonijoje buvo eksponuojamos dvi skirtingos medžiagos, kurių kontrastus pasitelkusi autorė ir formavo kūrinių. Sužavėjo kompozitorės gebėjimas kontroliuoti laiko tėkmę. Pakerėjo orkestro *tutti* meistriskai paruoštas tylusis violončelių epizodas, kuris, mano manymu, taip pat viso kūriniu kulminacija (prisiminiai Beethovenės mėgtas tyliašias kulminacijas).

Vienintelis elementas, kuris šiek tiek blaškė – repetytyvus perkusinio instrumento krotalių skambėjimas.

Šio instrumento dinamika yra gana ryški, todėl netgi sėdint paskutinėse balkono eilėse jis girdėjosi garsiau už visą orkestrą ir kiek įkyria rėžė ausi. Vis dėlto Ž. Martinaitytės kūrinių drąsiai galima laikyti vienu iš geriausių viso festivalio kūrinių.

Tomas Kutavičius kūriniui „Dieviškas šėlas“ fortepijonui ir simfoniniams orkestrui (pianistas Daumantas Kirilauskas ir Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, dirigavo M. Ozolinis) kaip *motto* pasirinko Platono dialogo „Faidras“ ištrauką: „Taigi nebijokime jo [dieviško šėlo] ir tenegasdina mūsų jokia kalba, bauginamai tvirtinant, jog vietoj sujudintos sielos draugo verčiau pasirinkti blaiviai maštant.“

Kūrinių puikiai atskleidė pianisto Daumanto Kirilauskoto atliekama sudėtinga fortepijono partija. Visi akademinių muzikos pasauliu besidomintys smalsuoliai jau yra išsidėmę D. Kirilauską kaip nepriekaištingai technišką ir muzikalą pianistą bei puikų šiuolaikinės muzikos interpretuotoją. Stebėtinai švariai atlikdamas pasažus D. Kirilauskas sė-

Tiesa ir tėvynės meilė

Lapkričio 8 ir 9 dienomis

Lietuvos nacionalinio dramos teatro Didžiojoje salėje įvyks Kazio Binkio „Atžalyno“ premjera.

Lietuvių literatūros klasiko Kazio Binkio (1883–1942) draminė kūryba užima svarbią vietą Lietuvos dramaturgijos istorijoje. Nors negausi, ji yra meniškai ir visuomeniškai vertinga, o praeityje sulaukė ne vieno garsaus Lietuvos režisierius dėmesio. Drama „Atžalynas“ (1937) atspindi etines ir moralines dramaturgo vertėbes, sugerbėjimą kurti paprastą veiksmo intrigą, orientuotą į pačią žmogaus auditoriją. „Atžalyna“ yra statę Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Žemaičių teatrų. Šis kūriny sėmėsi susilaukė ne tik Lietuvos, bet ir Latvijos, Estijos teatraus. Ypač populiarė XX a. viduryje ir antroje pusėje, ši penkių veiksmų pjesės anuometiniam Vilniaus miesto teatre (dabar – Lietuvos nacionalinis dramos teatras) pirmą kartą buvo suvaidinta 1940 m. spalio 17 d. (1938 m. Valstybės teatre režisuočiai Boriso Dauguviečio spektaklį į Vilniaus sceną perkélé režisierius Kazys Jarašiūnas; spektaklio dailininkas – Stepas Žukas). Ypatingo dėmesio susilaukė Juozas Miltinio Panevėžio teatre režisuočias „Atžalynas“ (1941) – čia, kaip ir kituose pirmuojuose pastatymuose, J. Miltinis siekė vaidybos paprastumo, venę jausmų nenuoširdumo.

Egzilio poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas K. Binkį vadino „vienu iš pačių įdomiausių asmenybių naujausio literatūroj“, lyginė jį su viduramžių poetu François Villonu, kuris šiandien vadinamas modernios prancūzų poezijos pradininku. Garsusis semiotikas Julius Greimas labai taikliai nusakė K. Binkio kūrybos dvasią: „Nesaugojo, netupė Binkis tos savo jaunatvės, tų kišenėse pūpsančių pavasariskų šimtinių, o švaistėsi jo-

mis į visas puses, išvilkęs iš skrando, „leido savo sielą ant vėjo“, į vieną keturius vėjus. Nesaugojo savo žodžių išrinktiesiems, nedangstė savo minčių nuo „kvailos minios“, nes jo sieloje buvo didelis tikėjimas ir dar didesnė meilė: meilė savo tautai ir tikėjimas jaunyste. Šios vaižgantiškos sielos mums nesuprasti be jo didelio ir gyvo tikėjimo – tikėjimo jaunyste, jaunimo idealistine ir pasiaukoti mokančia jėga.“

Dalis naujojo „Atžalyno“ kūrybinės grupės dar birželio mėnesį lankėsi pas Kazio Binkio sūnų Gerardo Binkį, kuris tuo metu buvo tik ką paminėjęs savo devyniasdešimties metų jubiliejų. Tai buvo ypatinė asmenybė – kaip ir daugelio jo kertos žmonių, jo jaunystę atėmė okupacijos, jis ištraukė į rezistenčinį judėjimą, buvo ištremtas ir kalintas. Gerardas Binkis pasakojo apie tėvo Kazio Binkio „Atžalyno“ rašymo peripetijas, dalinosi mintimis apie ši kūrinį. „Daug kas mėgsta pasvaicioti apie laisvę. Pagrindinis laisvės elementas yra tiesa. Jeigu nežinai, kas yra tiesa, tai kokia gali būti laisvė? O kas dabar yra tiesa? Tiesa yra tai, kas duoda pelną. Gaujai pelno, vadinasi, tvarka. O kad nuskriaudi kitą, kad iš jo atimi, – tas nesvarbu. Ne veltui pasakyta: teisingumas – valstybių pamatas. Valstybės be teisingumo neišsilaike. Norint gyventi teisingai reikia gebeti atpažinti tiesą, skirti, kas yra teisinga, o kas ne“, – per susitikimą kalbėjo Gerardas Binkis. Deja, praėjus vos dvieims mėnesiams po susitikimo, 2013 m. rugpjūčio 25 d. G. Binkis iškeliavo Anapilin. Urna su jo palaičiai lapkričio 9 d. bus pervažta į Kauną ir palaidota tėvo kapė.

Mintimis apie „Atžalyną“ dalinasi spektaklio kūrėjai.

Režisierius Jonas Vaitkus: Prasminga gržti prie dalykų, kuriuose išlikusi vertėbė dvasia. Iš mūsų taško žiūrint ji gali pasirodyti ir papras-

ta, per nuoširdi, primitivai sentimantali, bet tuose žodžiuose, kurie ištariami Kazio Binkio „Atžalyno“, slypi kažkokis spindėjimas. Manau, kad destrukcijos analizavimas, ejimas link jos, neigimas tampa jau nedžomus, net atgrasus. Noriu gržti prie tos švaros, kuri yra šiame kūrinioje. Bet tame yra ir destruktyvus prado. Šioje pjesėje jis paliesta labai nežymiai, bet tai rodo, koks yra progreso ir antiprogresso – techninio progreso ir dvasinio antiprogresso – „žengimas“, o kaip tik tai mes dabar matome. Šitos „žirklės“ rodo, kad tos užuominos į destruktyvumą taip suklestėjo, kad „Atžalynas“ šiandien scenoje gali būti kaip pavasarinis lietus.

Statydamas šį spektaklį, siekiu dokumentalumo, vidinio aktorių jausmo. Svarbu, kad jie turėtų aiškias nuostatas, pasaulejautą, sugėbjimą rimtai išsigilinti į žmogų – ne sudėtingą, sulaužytą, sutraišytą, nesuprantant savęs, gyvenantį insinktais tarp pinigų ir jausminiu aistra, o žmogų, kuris turi viltį, perspektivą, kuris tiki, kad žmogaus gyvenimas yra didžiausia vertėbė. Tik tada, žvelgdamas į gyvenimą – nuo gimimo iki paskutinio atokvėpio – pradedi suvokti, kaip vėlai, per vėlai žmonės visa tai supranta: bijo gyventi, jausti ir atsakyti už savo gyvenimą. Man skaitant švarų „eilėraštį“ – koks yra „Atžalynas“, – šie dalykai tampa reikalingi: ir mums, ir žmonėms, kurie dirba prie šio spektaklio. Bus ir tokiai, kuriems „Atžalynas“ atrodys kaip patyčių vertas objektas, kurie mūsų spektaklį išjuoks kaip niekingą „nemodernios“ Lietuvos produktą.

Scenografe Lauryna Liepaitė: Eiti pačiai į vestis su savimi žiūrovą į naują, žvelgiant į šiandienos perspektyvą, Kazio Binkio pjesę „Atžalynas“ yra iššūkis. Svarbiausia šioje pjesėje – žodžio ir poelgio paprasumas. „Atžalynas“ – tai savotiška ci-

tata, pakibusi istorijos juodusmoje. Man šios pjesės klasė – tai tie, kuriuos įkvėpė Dariaus ir Girėno skydis, kurie turės išgyventi karą ir kurių istorija galbūt pasibaigia po 1939 metų... Galima likti pasyviu veiksmo stebėtoju, galima bandyti gržti į praeitį ir lyginti save su pjesės personažais, galvoti, ar tokia situacija šiandien įmanoma. Bet man jdomiausias šios pjesės neatpažįstamus šiandienos pasaulyje. Pjesės veiksmas – tarsi nuotraukos vaizdas, užstrigęs praeityje, neturintis tėstumo, todėl besikartojantis.

Kostiumų dailininkė Dovilė Gudčiauskaitė: „Atžalynas“ mane žavi savo nuosaikumu, nuoširdumu. Dabar gyvybiškai svarbu kalbėti apie sąžinę, pasiaukojimą, draugystę, – apie vertėbes, kurios per amžių amžius yra nesenstančios ir kurias šiandien yra taip užgözės, išstūmęs besotis žvėris, pasivadintę didingu vardu „AŠ-MANO-MAN“. Galbūt rizikuojame likti nesuprasti, senamadiški, nepopularūs, neduodami maisto tam baisiam egoistiškam grobuoniui, marindami jį badu. Bet tai būtina – sugržti prie esmės, prie šerdies, peržiūrėti savo vidų ir išskuopty tamsiausias kertes. Ir visiškai nesvarbu, kurios kartos ar kokios socialinės padėties atstovais esame – gimnazistai, mokytojai, profesoriai, turtuoliai ar vargetas.

Man be galio svarbu viską derinti su aktoriais, pažinti juos, pajauti, kas galėtų padėti, prisidėti prie jų kuriamo personažo. Iš savo nors ir neilgos patirties supratau, kad mano darbas yra padėti aktoriui gerai jaustis nenuklstant nuo bendros idėjos, nuo scenovaidžio idėjos. Dažniausiai patys aktoriai turi viziją, ko reikėtų, kad jų personažas geriau atskleisti. Man patinka tas jausmas, kai manęs tarsi nėra, o po truputį atsiranda medžiagos, formos, ryškėja spalvos... Pernelyg drąsu būtų sakyti, kad aš kuriu kostiumus, jie gimsta iš

Scena iš spektaklio repeticijos

mūsų visų – kūrybinio ir techninio personalo bendro noro, bendro darbo ir pastangų. Ir tai yra didelė dovana.

Kompozitorius Algirdas Martinaitis: Žvelgiu į kultūrinį palikimą lyg į traukinių, kūrenamą malkomis: kiek garvežyje tilps malkų, tiek ir nuvažiuosi. Imantis „Atžalyno“ kyla klaušimas, kiek ir kur su juo nuvažiuosis? Vienas žinomas „postmodernistinis“ kelias – pašaipa, patyčios, taip yra nutikę su Jonu Biliūnu, Žemaitė ir kita. Kitas – „Atžalyno“ „išėjimas“ į publiką švariai, su patikliu jautru, neišverčiant savo purvo ant tų, kurie kūrė mums ateiti ir išliko savo teksta, paveikslais, muzika.

PARENGĖ DAIWA ŠABASEVIČIENĖ

Architektūros atspindžiai

Romualdo Kučinsko paroda „Netolygumai“ VDA galerijoje „Akademija“

Julija Reklaitė

Kuo fotografija skiriasi nuo architektūros, klausimas nekyla. O kuo skiriasi architektūrinė fotografija nuo tiesiog meninės fotografijos? Galu gale kuo skiriasi architektūros fotografija nuo architektūrinės fotografijos apskritai?

Spėju, kad fiksavimo metodu ir pagrindiniu tikslu. Vadinasi, parodos objektu. Tokius ir už fotografijos, ir už architektūros meno ribų išėjusius klausimus kelia Romualdo Kučinsko paroda, pavadinta „Netolygumai“.

Naršydamas savo nuotraukų archivus autorius pastebėjo, jog fiksodamas architektūrinius artefak-

tus jis visada nejučia pakelia objektivą aukštyn. Ir to veiksmo tarsi patako, kad pasaulį išvystų tokia abstrakčių, nespalvotų, architektūriškai konstruktivų kadrų rinktinę.

Išeinančių už architektūros, kaip objekto, suvokimo ribų, kas šiame savotiškame rinkinyje, pavadintame paroda, žavi ir įkvėpia, – tai savo

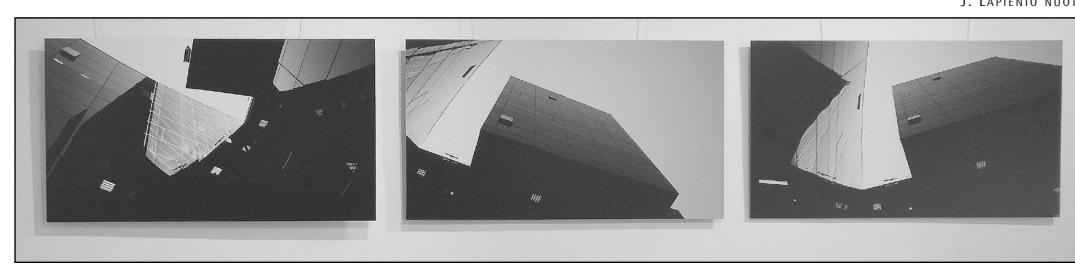
tiškas konstravimas. Ne tik kadre, bet ir bendroje kompozicijoje – vienos nuotraukos pateiktos serijomis. Istorija pasakojama ne kadru, o įtampa arba ramybė tarp jų.

Paroda monumentalai. Kas iš esmės yra architektūrai būdinga savybė. Konstruktivumas – taip pat. Fiksuojamie stiklo ir metalo atspindžiai dangaus fone, iškreiptos lini-

jos ir jų žaismas pameta žiūrovo žvilgsni, tai jų sukaupia, tai išsklaido, bet neparodo vienintelio kelio ar perskaitymo būdo. Taip iš žavėjimosi objekto architektūra tampa stebėjimo objektu. Ko gero, tai ir yra parodos objektas.

Poetiniame, paroda lydinčiame tekste Romualdas Kučinskas užsimena, jog tokiu būdu vaizdu tarsi

J. LAPIENIO NUOTR.

fiksuoja mintis. Jis mini, kad pirmoji į galvą šauna mintis apie tai, dėl ko šiandien, atidėjė į šalį braižybos įrankius, diskutuoja architektai. Šioms diskusijoms apibūdinti jau nebėtinka savokos iš didžiosios raidės – Idėja, Objektas, Monuments, Status kampus. Labiau tiktų – netolygi, daugiasluoksniai, kompleksiška architektūra, šalia architektūros ir net kitapus architektūros. Akivaizdu, kad ši serijinė, monumentalai, asketiška ir estetiška paroda ir yra apie tai. Ar bent jau atspindi mintis apie architektūros meną anapus (arba virš) pastatų.

Paroda veikė iki spalio 26 d.

Priartinant prie mūsų patirties

Diskusija „Kaip menas padeda suvokti Holokaustą?“ Nacionaliniame dramos teatre

Rugsėjo 21 d. Lietuvos nacionaliniame dramos teatre įvyko tarpautinė diskusija „Kaip menas padeda suvokti Holokaustą?“. Diskusijoje dalyvavo dramaturgas, režisierius, pjesės „Mūsų klasė“ autorius Tadeuszas Slobodzianekas (Lenkija), žurnalistas ir vertėjas Adamas Szostkiewicz (Lenkija), teatro kritikas Thomas Irmeris (Vokietija), režisierė Yana Ross ir teatrologė Irena Veisaitė. Renginį moderavo kino kritikas Linas Vildžiūnas. Renginio partneriai – Lenkijos ir Goethe's institutai Vilniuje.

Linas Vildžiūnas: Tadeusz Slobodzianekas pjesę „Mūsų klasė“ suveda skaitoja į žiūrovą akistaton su Holokausto patirtimi, priartina jo nežmoniškumą ir siaubą bei diagnozuoją negyjančią psychologinę ir socialinę traumą. Nekyla abejoniu, kad po „Mūsų klasės“ premjeros Lietuvos nacionaliniame dramos teatre pasigirs balsų, jog pjesėje kalbama apie Lenkijos realijas, o mes čia niekuo dėti. Nuo Holokausto stengiamasi atsiriboti, nustumti atmintį apie tai gilyn į pasąmonę. Taikai į masinių žudynių vietas, kurių Lietuvoje daugiau kaip 200, apželė žole, nė viena iš jų nepažymėta tarp atmintinų vietų „Visuotinės lietuvių enciklopedijos“ savivaldybių žemėlapiuose. Visa tai – ne mūsų ir ne apie mus. Tarsi tai būtų ne tragediakiausias Lietuvos istorijos puslapis, ne op̄i šiuolaikinės visuomenės moralinės atsakomybės problema.

Anot pesimistinių prof. Zygmunto Baumano išvados, tai visoms šalims, kuriose vyko Holokaustas, bendra sąžinės priekaištų problema, kuri tik stiprės, nors asmeninė diskusijos dalyvių patirtis nebentur tiesioginio ryšio su tuo, kas vyko: „Ir tie, kurie ką nors pavalygindino, kam nors padėjo, ką nors slėpė, ir tie, kurie turėjo tam tikrų interesų ir skundė, ir tie, kurie žudė, ir tie, kurie išsigelbėjo, – visi nečiaja kuprą. Mus slegia prisiminimai, kad kai vieną kaimyną vilko iš namų ir žudė, kitas kaimynas tai matė. Taigi lenkai, lieťuviai, taip pat ir žydai – visi slegiai sąžinės priekaištų, kurių nei jie, nei jų vaikai ar anūkai nepajégia numalšinti iki šiol.“ (IQ, 2010 10 30)

Diskusija apie Holokaustą visa da sukelia kontroversijų audrą, skatinia absurdiškus gynybinius ir puolamuosi argumentus, minėtieji sąžinės priekaištai veikiausiai stiprina vadinančią aukos sindromą ir palaiko antisemitizmo be žydų fenomeną. Lietuvoje ši diskusija sumišusi ne vien su tautiniais mitais bei stereotipais, bet ir su samoniniagais istorijos iškraipymais, paveldėtais iš sovietmečio. Viešojoje erdvėje ji išsižiebia tik retkarčiais, o dažniau rusena interneto pogrindyme, išgadama atstumiančių formų. Ir visuomeniniu, ir politiniu požiūriu Holokausto problemą gaubia tyla (neskaikiant privalomu valdžios reveransu), labai panaši į ilgus dešimt-

mečius ją gaubusių nutylėjimo ir abejingumo tyla.

Tačiau Lenkijoje ši diskusija aukštū intelektualiniu lygiu aktyviai vyksta daugiau kaip dešimt metų. Ji paliestė ir istorijos mokslo, ir publicistikai bei eseistikai, ir meno rūšis – teatras, dokumentinė ir vaidybinių kiunų. Pakanka paminėti tokius dokumentinius filmus kaip Paweł Łoziński „Gimimo vieta“, Agnieszko Arnold „Kaimynai“, vaidybiniame kine – sukrečiančią Agnieszko Holland dramą „Tamojo“, teatre – Krzysztofo Warlikowskio spektaklį „(A)pollonia“ ir, žinoma, mūsų svečio Tadeuszo Slobodzianeko neapprastai stiprū dramaturginė teksta – pjesę „Mūsų klasė“, aprépianti daugybę šio siaubingo reiškinio aspektų.

Taigi, kaip menas padeda suvokti Holokaustą? Ar gali prie šio suvokimo prisidėti, pavyzdžiu, teatro spektaklis? Turbūt pradėti pokalbį reikėtų nuo to, kad jei neauti stiprus vidinio poreikio kalbėti šia tema, tai verčiau ir nereikia, nes jি reikalauja ne tik kūrėjo empatijos, ne tik dvasinio bei emocinio išgyvenimo, bet ir proto pastangų, aškaus problemos suvokimo. Ši tema atmeta bet kokius išorinius efektus, ji reikalauja labai tikslios artikuliacijos, per teikiančios kūrinio mintį žiūrovui. Tad pirmiausiai kreipiuosi į „Mūsų klasės“ autorį, prašydamas pasidalinti savo išpūdžiais po vakarykštio spektaklio.

Tadeusz Slobodzianek: Ypač džiauguosi tuo faktu, kad tokia pjesė buvo pastatyta Vilniuje – mieste, su kuriuo manė sieja giminytės ryšiai. Spektaklis įdomiai ir netradiciškai surežisuoja, tame vaidina puikūs aktoriai. Iškeltame klausime slypi šiokia tokia provokacija, kuriai nerūtis išskirti, kuris iš „Mūsų klasės“ pastatymu, matyt Londono, Budapešte, Varšuvos ar Vilniuje, yra geriausias, nes tai prilygtu klausimui, „kurią iš savo dvejų dukterų myliu labiau“. Yanos Ross režisūra išskiria iš kitų spektaklių, tad man susidaro išpūdis, jog ji yra šio spektaklio motina, o aš – tėvas.

Linas Vildžiūnas: Dabar to paties noriu paklausti teatro kritiką Thomasą Irmerį.

Thomas Irmer: Besiruošiant iš Berlyno į Vilnių mane kamavo smulumas. Buvo matęs „Mūsų klasės“ pastatymą Budapešte, todėl nuspėjau, kad „Mūsų klasė“, sulaukus dižiulio Lenkijos žiūrovų susidomėjimo, jau pradėjo savo sėkmę kelionę po tarptautinių teatrų vandenų. Visgi dvejojau, kaip pjesė bus pritaikyta Lietuvos žiūrovams ir ar ji bus aktuali apskritai? Prieš tai susipažinau su Jedvabno istorija, kuri yra pakankamai žinoma tiek Lenkijoje, tiek Vokietijoje. Suvokiau, kad tai yra labai sudėtinga tema, apie kurią atsargiai ir nenoriai kalbama Vokietijoje. Idomus faktas: „Mūsų klasė“ buvo išversta į vokiečių kalbą, bet neišleista, ir joks vo-

kiečių režisierius kol kas nesiryžo jas pastatyti. Nepaisant to, Varšuvos teatro pastatymas buvo rodomas svarbiame teatro festivalyje Vysbadene, o Budapešte – Štutgarde. Taigi Vokietijoje apie Jedvabne pogromą yra kalbama bei diskutuojama, tačiau ribotai. Kaip, ko gero, galite išsivaizduoti, šią pjesę nelengva pastatyti Vokietijoje. Manau, ateityje tai įvyks, tačiau šiandien Vokietijos teatras neturi tokų užmojų dėl dviejų priežasčių – dėl to, kad Lenkija yra mūsų kaimynė ir dėl kolaboravimo (nors žydus Jedvabne ir žudė lenkai, tai daryti liepė vokiečiai naciai). Vis dėlto mes turime gilias Holokausto ir postholokausto vairavimo tradicijas. Anksčiausia susižiūpijimai prieš 1958 m., tai – Thomaso Harlano „Aš pats, bet angelas“. Mano duomenimis, ši pjesė yra įtraukta į vokiečių mokyklų programas. Tačiau, mano nuomone, svarbiausia Holokausto pjesė yra Peterio Weisso „Tyrimas“, paremta Aušvico bylų, nagrinėtu 7-ojo dešimtmecio pradžioje Frankfurte, liudytojų parodymais. Statyti šią pjesę buvo itin drąsus sumanymas, nes tada dauguma manė, jog Holokausto nevertėtų vairavoti teatro scenoje. Tais laikais daug kas vadavavosi vokiečių filosofo Theodoro Adorno citata: „Negalima rašyti pozicijos po Aušvico“. Žinoma, Lenkijai prireikė laiko, kad ji galėtų priimti tiesą apie Jedvabnę. (2001 m. buvo išleista Jano Tomaszo Grossos knyga „Kaimynai. Žydiško miestelio sunaikinimo istorija“). Tai yra vienas iš atvejų, kai teatras turi būti letas, atsargus ir tikslus.

Keletas žodžių apie Yanos Ross režisuerių spektaklį. Manau, režisierė sugebejo atskleisti pjesę daug įvairesnių, universaliai aspektais. Čia paliesta kaimynų tema yra ganoma opa Lietuvos ir Lenkijos santykiams. Esu sužavėtas pastatymu, jį erdvė, didingumu ir formatu. Vieša iš labiausiai įsiminusių detalių buvo nuolat žybsinčios lubos, – manau, čia yra užslėpta puiki vaizduojamas situacijos metafora. Istorijos tēkmė veikia žmones ir jie keičiasi, bet pastatai ir vėtos, kur vyksta veiksmas, lieka nepaliesti. Taip pat lubų elementas sietinas su spektaklio laiku – nuo priešholokaustiniu laiku iki šių dienų.

Linas Vildžiūnas: Pjesė paremta 1941 m. liepos 10 d. įvykių Lomžos apskrities Jedvabno miestelyje, kur kaimynai lenkai išžudė, sudegino gyvus visus miestelio žydus. Lenkijoje žodis „Jedvabnas“ yra visiems suprantamas, Lietuvoje – abejonu. Nors Holokausto aplinkybės Lietuvos žiūrovams ir ar ji bus aktuali apskritai? Prieš tai susipažinau su Jedvabno istorija, kuri yra pakankamai žinoma tiek Lenkijoje, tiek Vokietijoje. Suvokiau, kad tai yra labai sudėtinga tema, apie kurią atsargiai ir nenoriai kalbama Vokietijoje. Idomus faktas: „Mūsų klasė“ buvo išversta į vokiečių kalbą, bet neišleista, ir joks vo-

Toma Vaškevičiūtė (Dora) spektaklyje „Mūsų klasė“ NUOTRAUKA IŠ LNDT ARCHYVO

Lietuvos teatro žiūrovų ir apskritai mūsų visuomenės sąmone?

Irena Veisaitė: Man gana sunku kalbėti, nes pati esu tų įvykių liudininkė. Išgyvenau ir Holokaustą, ir Gulagą. Esu buvusi teatrolegė ir spektakliui tikrai buvau neabejingo, sekiau Yanos Ross darbą nuo pačios pradžios. Turiu pasakyti, kad man ši pjesė nėra tik apie Holokaustą, tai yra ir pjesė apie Gulagą, apie baisus XX a., apie Sodomą ir Gomorą. Joje autorius bando parodyti, kaip žmogus paverčiamas totalitariino režimo instrumentu. Perskaičiuosi ją, ilgai negalėjau atsigauti, – kiek joje visokių likimų, kaip sudėtingai viskas parodyta, kaip sugebėta atskleisti nekaltiniant, o suprantant, neteisiant ir kartu – pašiurpinant. Lenkių galvą prieš Yaną Ross, kad ji pasiryžo pastatyti šią daug ginčų sukeliusią pjesę. Didelis režisierės nuopelnas yra ir tai, kad vietoj žodžio „Lenkija“ ji pavartojo žodį „tėvynė“, tokiu būdu kalbėdama ir apie mums skaudžias temas.

1939–1941 m. Rytų Lenkija irgi patyrė Gulago terorą bei deportacijas, gal todėl žydų tapatinimas su komunista buvo ten labai panašus kaip Lietuvos. Yana Ross ši spektaklis priartino prie mūsų patirčių. Mokslynės knygynas, filosofiniai traktatai nėra masiškai skaitomi. Tačiau kai tekstas vaidinamas teatre, kai pasiekia mus per meną, per aktorių vaidybą, tada jis neįsvengiamai pažadina mūsų emocijas, verčia maštysti, galiausiai sukelia mums empatijos ar antipatijos jausmus. Lietuvos nacionalinį dramos teatrą vertinu kaip labai drąsus, kad pasirinko šį genialų, labai skausmingą T. Slobodzianeko tekštą.

Kalbant apie spektaklį, manau, jame buvo per daug triukšmo ir įvykių, per mažai tylos, leidžiančios mums giliau suvokti ir išjausti personažų likimus. Aktoriams jau buvo išsakyta daug pelnytų komplimentų, tačiau man vis dėlto trūko personažų vidaus, nepajautau, kaip jie keičiasi laikui bėgant. Pasigedau aiškesnės jų veiksmų motyvacijos. Galbūt to padarysti neįmanoma, interpretuojant tokį didelę medžiagą? O gal tai dar atsiras spektakliui brėstant?

Linas Vildžiūnas: Taigi, ar personažai keičiasi? Kreipiuosi į režisierę Yaną Ross: ar Jūsų traktuotėje

yaoks nors principinis skirtumas tarp personų, tarkim, Zigmunto ir Menachemo?

Yana Ross: Šio pastatymo pagrindas ir tai, kas mane paveikė šioje dramoje, yra dešimties žmonių draugystė. Tai – bendra klasė ir jų likimas nuo pat vaikystės ligi mirties. O tai, kas vyksta aplink, kad ir kas tai būtų – pergalė, karas, krikštynos ar vestuvės, – jau yra aplinkybės. Dėl ko verta gyventi? Dėl žmogaus, kuris sėdi šalia, būna šalia. Mažame miestelyje tavo draugai yra tavo kaimynai, ir kitos išeities nėra. Tuose žmonėse tiek skirtumų, kiek jų yra tarp manęs ir jūsų, tiek yra skirtumų tarp Zigmundo ir Menachemo. Tai yra žmonės – bendrakliai ir pirmiausia draugai. Mes daugiau nei pusę metų nagrinėjome pagrindinę pjesės temą „draugystė“. Per tą laiką mums reikėjo tą draugystę užauginti savoje. Jie išgyvena visą paletę emocijų, kurios egzistuoja gyvenant šalia kito žmogaus: išdavystę, nepasitenkinimą, meilę ir pan. Tieki ir skiriasi Zigmantas nuo Menachemo.

Linas Vildžiūnas: Dabar prašysiu mūsų svečią poną Adamą Szostkiewicz, apibendrinti šiuos pirmuosius pasakymus.

Adam Szostkiewicz: Tai nėra mano amplia: nekalbu apie spektaklius, nes nesu teatro kritikas. Esu leidėjas, kuris trisdešimt metų domisi lenkų ir žydų santykiais. Paradoksalu, bet šia tema pradėjau domėtis dirbdamas katalikiškame savaitraštyje Krokuvoje. Savaitraštis buvo gana atviras ir liberalus, ir jis pirmasis Lenkijos spaudoje iškėlė šaliai skaudžius klausimus, susijusius su lenkų ir žydų santykiais, visuotinės atsakomybės už nužudyti Lenkijos žydus problemą. Esu kileiši tipiškos tradicinės lenkiškos šeimos, kurioje buvo daug kalbama apie patriotizmą, tačiau niekada negirdėjau tėvų minčių apie tai, kas nutiko su mūsų žydais, kaip jie išgyvena savo tautos tragediją po ši tiek metų? Imdamas mokslo, buvau visiškai „žalias“, nieko nežinojau apie žydus Lenkijoje, jų likimą. Nežinojau ir kaip lenkai padėjo (arba ne padėjo) žydams išvengti susidorojimo. Galų gale, kodėl dalis žydų, išgyvenusiu Holokaustą, negalėjo

ATKELTA IŠ 4 PSL.

Lenkijoje jaustis saugūs, nors nacių ir hitlerininkų šalyje nebebuvo? Tiek dėl to, kad atradau puikius šaltinius gerame universitete, dėl apsišvietusių draugų 9-ojo dešimtmecio vidury pradėjau domėtis žydų padėtimi Lenkijoje. Suvokiau, kad tai yra vienės svarbiausių moralinių ne tik žydų, bet ir lenkų klausimų. Kas mes esame? Kuo buvome tais balsais laikais ir ar esame šiandien pasiruošę kalbėti šia tema atviroje diskusijoje, kuriai pretekstas būtų Jedvabno istorija? Ir tada, pirmąsyk laisvos Lenkijos istorijoje taip įtaigiai, taip argumentuotai ir visapusiškai buvo apie tai prabilta. Nereikia ir neversta slėpti „skeleto spintoje“. Akivaizdu, šia tema nėra lengva kalbėti, tačiau tą skeletą reikia išimti, rodyti ir apie jį kalbėti.

Norėčiau pasveikinti režisierę su puikiu spektakliu ir susirinkusiui, kuris išdriso prabili šia tema ir pasitelkė šią pjesę. Bet tai nėra lengva. Lenkijoje „Mūsų klasė“ skelė aršias diskusijas, ypač turint omeny faktą, kad Jedvabno pogromo detalės buvo atskleistos palyginti nesenai, jau minėtoje knygoje „Kaimynai“. Net demokratiškai taučiai yra sunku pripažinti, jog jis, heroiska, kilmiga ir turinti tokią turtingą istoriją, galėjo nusileisti iki Jedvabno situacijos. Per paprasta yra sakyti, jog to kaltininkai yra tik vokiečiai. Kai atsiskleidė Jedvabno istorija, pradėta kalbėti kitaip: žydus nužudė lenkai, tačiau tai daryti jiems liepė ginkluoti vokiečiai. Galbūt aš visą šią situaciją traktuju kiek šališkai, tačiau, mano nuomone, kalbėti apie tokią tragediją kaip Šoa ir reikia šališkai ir emocionaliai. Tokiam lenkui kaip aš – katalikiškai augintam inteligentui ir patriotui – Jedvabno istorija yra milžiniškas iššūkis, kuris kelio abejones šiu dienų Lenkijos istoriją ir užduoda moralinių klausimų: kokias išvadas padarėme po šios tragedijos? Kokia kuriame švietimo sistemą, akademinius veikalus, susijusius su šita istorijos dalimi? Koks yra bažnyčios vaidmuo? Savaitraštyje, kurį minėjau, 9-ojo dešimtmecio vidury buvo išspausdinta esė, kuri, galima teigti, išprovokavo kalbas apie Jedvabno dramą ir „Mūsų klasės“ atsiradimą. Esė „Vargšai lenkai žiūri į getą“ parašė polonistas Janas Błoński. Jame autorius nagrinėja žinomą Czesławą Miłoszo eilėraštį „Campo di Fiori“, kuriamo už Varšuvos geto sienos, vokiečiams slopinant Jame sukilių, sukas šventinė karuselę. Šiuo faktu ir rėmėsi J. Błoński, norėdamas iškelti bendros atsakomybės už Holokaustą klausimą. Daug kas tvirtina: „Niekė nevyko, tai nėra mūsų reikalas! O žydai – kiek blygio jie yra mums padarę? Kiek iš jų buvo susiję su komunistais? Kodėl jie taip nenorėjo integruotis į mūsų visuomenę?“ Kaip matote, pretekstai nekalbėti šia tema, nekelti jos į viešumą yra apstu. Tačiau atsirado ir kitaip galvojančiu, manančiu, jog reikia šią temą kelti į viešumą. Deja, jų buvo mažuma ir didelė jų dalis buvo išvadinti antipatriotais, antilenkais, patyrė milžinišką kritiką iš visuomenės pusės. Tiems, kurie nebuvo karo liudininkai, sakyta:

„Ką jūs apie tai žinote? Jūs nieko nenusimanote!“ Akivaizdu, jog Holokaustas arba Šoa yra traktuojamas itin įvairiai. Nesvarbu, ar Holokaustas buvo išprovokuotas dar prieškariniu antisemitiniu nuotaiką. Bet kuriuo atveju tai nėra vien tik žydų reikalas, tai yra ir lenkų, ir visų mūsų, europiečių, reikalas. Traukti skeletą iš spintos yra visada skaudu ir baisu, tačiau verčiau apšvesti visuomenę ir taip apsivalyti. Kaip dar galime paminėti žuvusiuosius, beistorių batalijų ar tematinį pjesių, tokį kaip „Mūsų klasė“? Manau, turime gedėti žuvusiuosius. Dėl to mane ir sukrecia kunigo ir rabino pokalbis spektaklio pabaigoje, kai var-dijami žuvusiuosius vardai. Holokaustas nėra abstrakcija. Tai yra baisus reiškinys, kurį išgyveno realūs įvairaus amžiaus žmonės. Jų dvasios esti tose vietose, kur žydai žuvo. Privalome juos atsiminti ir apie juos kalbėti kaip apie realius žmones, o ne kaip apie abstrakciją. Mano nuomone, kalbėti apie Holokaustą yra būtina švietimo priemonė, o ne bandymas draskyti vos sugijusias žaizdas. Neturėtume remtis požiūriu: „Ką mes apie tai žinome? Tai nutiko taip seniai, palikime šią temą, gyvenkime šiandieną!“ Neturėtume tylėti net apie tamsiausius istorijos puslapius, mūsų bendrus gëdingus poelgius.

tai, pasakiau glaučias pastabas apie patį spektaklį, bet vis galvoju, kad veiksmo perkrovimas metaforomis, cirklo scenomis ir panašiai, – visa tai yra sąmoningas Yanos Ross pasirinkimas siekiant spektaklį padaryti lengviau žiūrimą, kad jis pritrauktų daugiau cilinių žiūrovų. Jei jis būtų pastatytas kitaip, žiūrovas gal neištų, o dabar jis priviliojamas reginiu, tam tikrais šou elementais. Man tai nebuvu taip artima, galbūt kitiems tai yra artimiau. Bet šiuo atveju viską nusveria tai, kad Slobodzianekas pjesę pastatytą mūsų teatro scenoje, kad spektaklis palietė temą, kurios iki šiol pas mus dažniausiai vengiamos.

Yana Ross: Triukšmas yra aplinkybė, kuri neleidžia žmogui bent sekunde sustoti ir suvokti, kas iš tikrųjų vyksta. Iš pradžių jis gali būti erzinantis, bet jeigu mes pagalvotume, kas iš tiesų yra ekstremali situacija? Dabar mes ramiai, per aštuoniadesimties metų atstumą, galime logiškai nagrinėti tą temą, žiūrėti iš šono, bandyti išsivaizduoti, kaip tokioje situacijoje galėjo pasielgti žmogus, bet iš tikrųjų mes neturime teisės to daryti. Kai tai vyksta suminis, tą minutę mes suprantame, kaip galime pasielgti. Toks tempas ir tokios spektaklio aplinkybės yra labai svarbus dalykas. Viskas labai

taklis „Mūsų klasė“ ir toliau kvėpuos, tik turėti atsirasti vietą, kuriose galėtume ramiai pažiūrėti į Holokausto įvykius. Pirmas spektaklio veiksmas turi tikslą parodyti žmogui, jog laikas bégia, aplinkybės keiciasi, o jis neturi kogia suvokimo, kas vyksta aplinkui.

Linas Vildžiūnas: Dabar pasidalysti išpūdžiais kviečiu spektaklio žiūrovus.

Markas Zingeris (rašytojas, Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus direktorius): Pjesė „Mūsų klasė“ man pateko į rankas praėjusios vasaros pradžioje. Pirmiausia mane paveikė genialus formos sprendimas, elegantišumas – formalus ir paprastas, teatrališkas tokios sunekios ir prieštaringo problematikos sprendimas. „Mūsų klasės“ tema taip pat yra ir mano šeimos pasakojuose. Mano motina dar būdama gimnazistė pateko į Kauno gėtą, po to į Štuthofo koncentracijos stovyklą. Jos pokalbiai ir scenos iš tuometinio gyvenimo labai panašūs į šios pjesės.

Spektaklis „Mūsų klasė“ – neabejotina gairė mūsų kultūroje. Žymuo, kuris liudija apie visuomenės poreikius, o pjesės medžiaga turi didžiulį empatijos potencialą. Spektaklyje yra šlifotinė dalykų, bet yra ir aukštumų, pranešančių žinią, kuri yra koncentruota pjesėje. Aš lenkiu gal-

Yana Ross: Visų pirma, „Čiunga čianga“ – sovietmečio vaikų daina. Antra, jis tarytum svajonės tėsinys. Aš nemanau, kad tai yra pasityciojimas. Reikia suprasti skirtumą tarp antisemitizmo ir antisionizmo. Kai kam pasirodė, jog aš Izraelį lyginu su „beždžionių sala“. Noriu atkreipti dėmesį: nei šioj dainoj, nei spektaklyje apie beždžiones nėra nė vieno žodžio. Dėl to kalta kai kurių žmonių pasamonė!

Daiva Šabasevičienė (teatrologė): Norėčiau paklausti dramaturgo apie aktorius, vaidinančius „Mūsų klasėje“. Jūs esate ir režisierius, ir vadovaujate teatrui, todėl ypač įdomus Jūsų pozūris į mūsų aktorinę mokyklą.

Tadeusz Slobodzianek: Prisipažinusiu, nesu Brechto technikos gerbėjas, kur aktorius vaizduoja esąs protingesnis už žiūrovą, man tai panašu į žiūrovų kvalinimą. Pjesė labiau tinkta anglo-saksų teatrui ir man angliskasis „Mūsų klasės“ pastatymas yra labiausiai prič širdies. Toks būdas buvo panaudotas ir Varšuvoje, kur taip pat vaidino jauni ir energingi aktoriai.

Prieš porą mėnesius Varšuvoje teko matyti Oskaro Koršunovo spektaklį „Išvarymas“. Dauguma „Mūsų klasės“ trupės vaidina tame spektaklyje. Abiejose šiuose spektakliuose žavi aktorių komunikavimo gebėjimai ir mimika. Neakcentuotiai lietuviškame „Mūsų klasės“ spektaklyje brechtisko atsiribojimo ir savęs komentavimo, tačiau visa kita vis dėlto žavi.

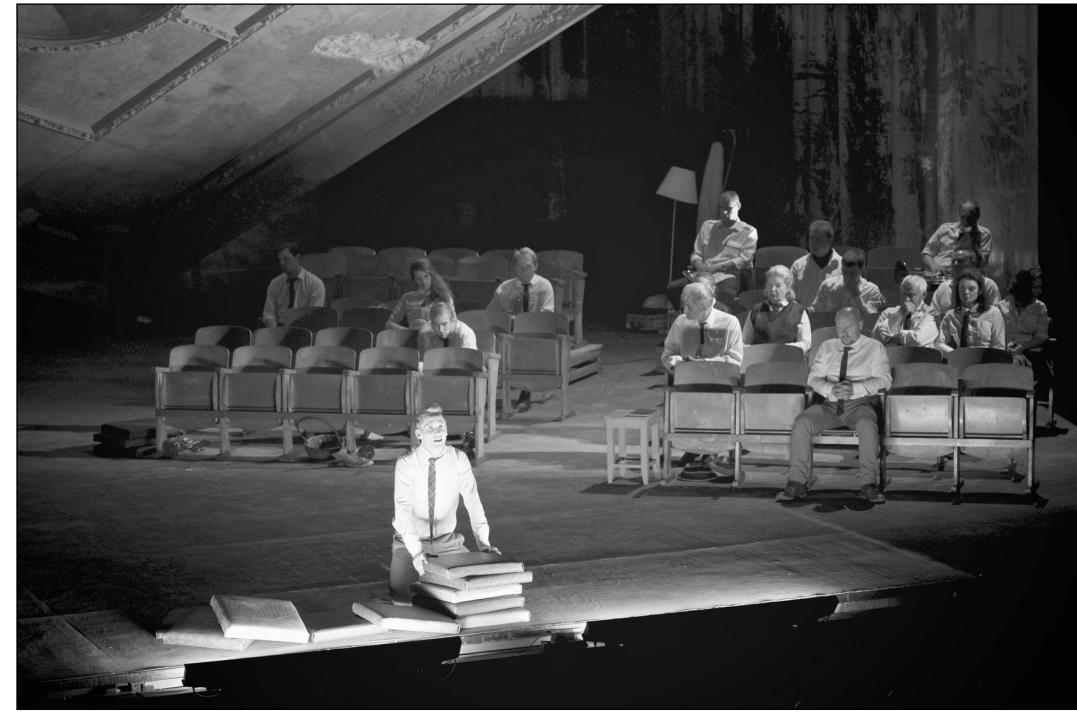
Thomas Irmėr: Svarbu pasakyti, kad Brechto sistema nėra orientuota į aktorių viršenybę. Jo sistema orientuota į atmintį, prisiminimus ir apmąstymą. Aktoriai išsiaučia būtent į tai. Tokie metodai atsispindi ir „Mūsų klasėje“. Juk istorija paskojama iš dabarties perspektyvos.

Judita Gliauberonaitė (vertėja): Ar ši pjesė yra įtraukta į Lenkijos moksleivių programą, ar ji aptariama per literatūros pamokas mokykloje?

Tadeusz Slobodzianek: Ne, nėra. Nesenai pasirodžiusiame veikale, nagrinėjaniame lenkų ir žydų santykius ir Holokaustą Lenkijoje bei šiu reiškinį vaizdavimą teatre, apie mano pjesę neužsimenama. Tą knygą paraše naujojo teatro kritikas, apkaltinęs „Mūsų klasę“ kritikos pasaulėžiūros trūkumų, kritikos kalbos trūkumų. Ne norėčiau pulsi intelligentų ar teatro kritikų, bet „Mūsų klasė“ yra nepatogi daugeliui žmonių bei Bažnyčiai. Pjesė keilia daugybę opiu Lenkijai moralinių klausimų, bet jis nėra įtraukta į programą, nes mokytojai mano, jog apie tai nederėtų kalbėti jaunimui. Moksleiviams reikia Lenkijos didvyrių, Varšuvos sukilimo. Lenkija visada vaizduojama kaip valstybė-kankinė, Europos Jézus Kristus. Taigi tokios temos kaip Jedvabno istorija nėra plačiai diskutuojamos. Tikiuosi, kol esu gyvas, „Mūsų klasė“ įtraukta į mokyklos programą ir nebus, nes tokiu atveju dingtų susidomėjimas drama.

Nors reikia pabrėžti, kad kalbėti apie tai mokykloje būtina. Ši pjesė kelia jaunam žmogui daug opiu klausimų: kas aš esu? kaip turiu eligatis? kaip kurti saugią daugiakultūrinę visuomenę?

PARENGĖ MEDA PETRIKAITĖ

„Mūsų klasė“

M. WALTARI NUOTR.

greitai keičiasi ir žmogui kažkaip reikia prie tų pokyčių prisitaikyti ir išgyventi. Tik antrasis spektaklio veiksmas duoda šiek tiek oro, šiek tiek galimybių pabūti tyloje ir suvokti, kas iš tikrųjų įvyko. Kodėl personažai nesikeičia? Tai – sąmoningas sprendimas. Kai su aktoriais kalbėjome apie atspirties tašką, nepamiršome ir to, kad spektaklis yra apie mirusią klasę ir jo personažai – jau mirę žmonės, jų sielos. Tai labai paveikė bendravimą su žiūrovais, kuris gali būti labai įvairus – žaismingas, vaikiškas, naivus, pasikeičiantis per sekundę, banguojantis prisiminimais, atsiribojantis, kai aktorius komentuoja savo personažą, duoda sau laisvę. Požiūris ir pozicija yra būtinai ir jie pasiekiami per tam tikrą laiką. Tai negali įvykti per vieną spektaklį, procesas mums yra labai brangus. Yra tokis Brechto suvoko stilius *lehrstücke*, kai patys aktoriai iš pjesės turi išmokti daugiau nei žiūrovai. Šis procesas irgi labai svarbus. Aš manau, kad spek-

vą prieš refleksijos kelią, kurį turėjo nuciti Tadeuszas Slobodzianekas, kurdamas šią pjesę. Lenki galvą prieš lenkiškojo diskursu lygi, kuris tėiasi nuo pat Antrojo pasaulinio karo metų, nuo pogrindinės spaudos. Per visą XX a. mūsų diskursas atsiliko nuo lenkiškojo, nors buvome tos pačios sistemos replėse.

Dėl lyginimo patirčių, Rytų Lenkijos patirtis yra lygiai tokia pati kaip ir Lietuvos. Tai galu liudyti ir iš ypač svarbių šaltinių, ir iš savo šeimos pasakojuim. Manau, kad ši pjesė turėtų rasti sau palankią auditoriją bei sceną ir Maskvoje, ir Niujorke. Tenka konstatuoti, kad Lenkija šiamu diskurse yra brandesnis partneris. Ačiū Dievui, iš jos gaileti keli daugybę opiu Lenkijai moralinių klausimų, bet jis nėra įtraukta į programą, nes mokytojai mano, jog apie tai nederėtų kalbėti jaunimui. Moksleiviams reikia Lenkijos didvyrių, Varšuvos sukilimo. Lenkija visada vaizduojama kaip valstybė-kankinė, Europos Jézus Kristus. Taigi tokios temos kaip Jedvabno istorija nėra plačiai diskutuojamos. Tikiuosi, kol esu gyvas, „Mūsų klasė“ įtraukta į mokyklos programą ir nebus, nes tokiu atveju dingtų susidomėjimas drama.

Nors reikia pabrėžti, kad kalbėti apie tai mokykloje būtina. Ši pjesė kelia jaunam žmogui daug opiu klausimų: kas aš esu? kaip turiu eligatis? kaip kurti saugią daugiakultūrinę visuomenę?

Ką slepia terminai

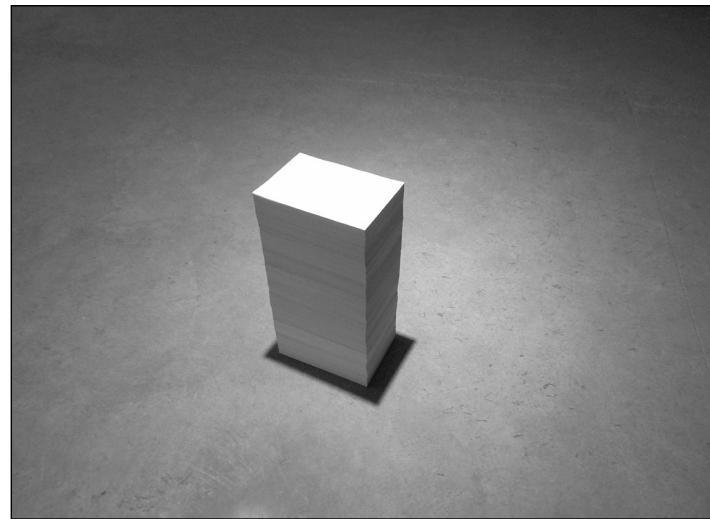
ATKELTA IŠ 1 PSL.

fantomas rankose ir gerai nežino, kur juos padėti. „Tarpdiscipliniškuo kapinynuos(?)“ – taip vadinasi kuratorių Danutės Gambickaitės ir Gintarės Matulaitytės surengta paroda arba, kitaip tariant, teorinių modelių ir meninės praktikos susitikimas. Literatūrinę dalį kaip pretekstą arba kaip rezultatą šalia eksponatų turi beveik visas ekspozicijas, bet čia patiriamie ką kita: tai reali istorinių terminų veikimo patikra. Parodos leidinyje chronologiskai išdėstyotos Dovilės Tumpytės (www.bal-sas.cc, 2005 10 17), Laimos Kreivytės (7 meno dienos, nr. 13 (935), 2011 04 01), Skaidros Trilupaitytės (7 meno dienos, nr. 15 (937), 2011 04 15) ir Danutės Gambickaitės (7 meno dienos, nr. 17 (939), 2011 04 29) publicacijos bei visų parodoje dalyvaujančiu menininkų mintys apie „tarpdiscipliniškumą“.

Neišsigaskite, teorinių prielaidų patvirtinimui konkretiūs eksponentuose neieškosiu. To, manau, nenorėtu sulaikti ir projekto iniciatorės, nes jos provokuoja ir ieško atsakymų arba klausimų, kurie lengvai virsta vienias kitu. Pateiksiu keletą atsakymų / klausimų, tik nežinau, kam juos labiau adresuoju – sau ar jums visiems.

1. „Tarpdiscipliniškumas“ nebėra aktualiojo meno raktažodis (žr. Dovilė Tumpytė, „Aktualiojo meno raktažodžiai: tarpdiscipliniškumas, medijos ir reliacinė estetika“). Taip, skulptūra, fotografija, piešinys, grafika, scenografija taip pat gali būti aktualus menas. Būdvardis „tarpdiscipliniškas“ teapibūdina tipą ir téra vienas iš daugelio kitų. Jei norime būti nuoseklus pripažindami diskursinės praktikos įsigalėjimą, iš šių raktažodžių turėtume išbraukti ir medijas kaip priemonę, kuri nebūtina užtikrina aktualumą. Kaip atskirti aktualų nuo konvencionalaus? Kadaise maniau, kad vienų formų (ir „tarpdiscipliniškių“, ir medijinių taip pat) meno kūrinį išeitis – nuolat save ginčyti, neigti ir kickvienu kartą atradinėti iš naujo, neužsidaryti savije, būti atviram viskam, „išplaukti“ ir padėti išplaukti žiūrovui. Bendrų nuorodų nėra – kickvienu atveju galioja atskiras sprendimas, kurio Kultūros ministerijos programose nesuformuluosi. Atrastas naujas terminas po kelerių metų apdulka, nors ieškojimas, deja, neišvengiamas, nes juk reikia kažkaip paaškinti. Bet ir kuopčiai nuolat: pirmiausia išmesti balastą.

2. „Tarpdiscipliniškumo“ kategorija su visu savo kontroversiškumu yra dailiai įaugusi į institucijų kūnus. Ir nors aktualus meninės kūrybos artikuliavimas jau laiko konstruktu, meno politikos valdymo prasme ji gana funkcionali, bent jau kol kas neturinti pakaitalo. Panašu, kad ši žodži patys menininkai ar kuratoriai prisimena tik atėjus paraiskų rašymo laikui ar mėgindami apsispresti, į kuria sąjungą stoti. Minimas ir „tarpdiscipliniškumas“, kaip prekės ženklas, žengiant į meno rinką.

Ignas Krunglevičius, „Stack or pile“. 2013 m.

J. LAPENIO NUOTRAUKOS

„Tarpdisciplinines“ edukacines programas skelbiasi vykdantis meno ir edukacijos centras „Rupert“.

Institucijos galiai įrodysti skirtas į parodos leidinį neįtrauktas audringas Kęstučio Šapokos ekskursas į XX a. meno ir LTMKS istoriją „Keletas pastabų apie tarpdisciplininių menų“ (*Naujasis židinys – Aidai*, 2010, nr. 9–10), kurio mintis paaškėja tik pabaigoje ir yra paprasta kaip vienas centas: „duokite daugiau pinigų“. Išsisakydamas kaip menininkas parodos kataloge jis pristanga ir dar kažko – gal reprezentacių erdvę, gal biurokratiniu sistemų aiškumo, gal įtraukimo į *mainstreamą?* („Svarbu ne „kaip“ padaromas kūrinys, projektas formas prasme, bet „kaip“ lanksčiai susiebtas funkcionuoti tam tikroje biurokratinėje sistemoje. O tai vėlgi glaudžiai siejasi ir su buvimu „gru-

tas „tarpdiscipliniškumas“ kaip laisvę, apie kurią kalba menininkai leidinyje? Beje, laisvės siekė ir sovietinių laikų modernistai, tiesa, išlikdami uždarо meno ribose (žr. Lolita Jablonskienė, „Naujausiu laikų Lietuvos dailės istorijos klaušimų“, *Menotra*, 2002, nr. 2 (27)). Ekspozicija Jono Meko menu centre byloja ką kita nei priešbes: po parodą iš pradžių įėjau be žemėlapio schemos, nežinodama autorių pavardžių, ir viskas atrodė tolygu, nors dalyviai – visų Šapokos įvardijamų kartų atstovai. Imkime trijų autorių kūrinius ta pačia – meno institucijos – tema. Ignas Krunglevičius lygina Jono Meko menu centro Vilniuje ir MoMA Niujorke ekspozicijų plotą skaičiais, paversdamas jį balto A4 formato popierius stinta, Dainius Liškevičius taip ilgisi muziejaus Antanui Gudaičiui Vilniuje

Danas Aleksa, „Irracionalus veiksmas“. 2013 m.

je, kad 2013 m. kovo 11-ają jis pažymi performansu ant Žemaitės paminklo, šalia kurio vis žadamas menininkas („Pieta“), o Danas Aleksa, gododamas NDG, plaukia į ją per Nerį ir supila į akvariumą savo kūno masės upės vandens kiekį. Kuo jų artikuliacija ir idėjos taip labai skiriasi? Kad jaunesnis Krunglevičius žaidžia konceptualaus meno, o kiek vyresni Liškevičius ir Aleksa – performanso arba vieno ir kito mišinio žaidimus? Bet juk smagu vienam trims. Na, Aleksa sušlapo. Atsakymo į Kęstučio nepasitenkinimą iš protestą, mano galva, esmė kita.

3. O apie tą kitą – dar vienas punktas, kurį pasiskolinsiu iš parodoje dalyvaujančio Mindaugo Gapševičiaus (Migos). „Tarpdisciplininis menas gali būti skirtomas į silpną (weak) ir stiprą (strong), panašiai kaip silpnas dirbtinis intelektas

(weak AI) ir stiprus dirbtinis intelektas (strong AI). Stiprus dirbtinio intelektu esmė – sukurti tokią mašiną, kuri būtų pajėgi atlikti žmogaus intelektui prilygstančius uždavinius. (...) Jei kalbėtume visatos terminais, stiprus tarpdisciplininis menas galėtų būti tamsioji materija arba tamsoji energija, esanti tarp materijos, t. y. tarp fizikoje apibrėžtų dalelių, išskaitant Higso bozoną. Stipriuoju tarpdisciplininiu menu galima pavadinti ir objektą ar reiškinį, kuris netelpa į tradicines meno apibrėžtis (taip pat tarpdiscipliniškumo), tačiau kelia aktualius klausimus, provokuojančius naujus sprendimus,“ – rašo Mindaugas Gapševičius.

Tariant trumpiau – vos nepametėm vertinamojo aspekto, kūrinio įtaigos, kuri būtų svarbi ne tik pačiam autoriui, bet ir suvokėjui. Ir grandinės menininkas–kūrėjus–žiūrovas, be kurios meno apytaka nevyksta. Nekalto suinteresuotumo mirksnio ar atkarpos, kurios vėlgi rašydamas parašką neapibūdins. Galima kurti ir tokias parodos kaip ši – konstatuojanti ramų būvį, tylų krebždenimą dirbtuvėje ir pasirodymą „atnešiau, ką turėjau“. Toks formatas palankus natūralios kasdinės studijai. Kiekviena erdvė turi savo kūrinius: tai, kas rodoma „Malonijoje 6“, netiks Šiuolaikinio meno centrui, nors darbų vertintoja – ta pati Ūla Tornau. Ir tai ne mistinis „neonomenklatūrizmas“ (Kęstučio Šapokos terminas), o skirtinį kultūrių vienetų vaidmens, strategijos ir politikos teisė. Šiuolaikinio meno laukas ar gyvenimas apskritai yra neteisingi.

4. Ir dar vienas dalykas, kuris yra glaudžiai susijęs su ką tik išsakytuoju. Tai ūluo kūrinio meno sklaida, kuri priklauso nuo to, ar yra ką skleisti. Ivaikiai ji klostėsi ir didesnėse, ir mažose įvairios praeities šalyse, priklausydama nuo daugybės veiksnų. Vienur neregėtā dabarties meno iškilimą ir populiarumą lėmė drąsiai besireiškianti nauja karta, pradėjusi nuo studentiškų parodų nenaudojamuose Londono dokumentuose, apleistuose sandeliuose, gamyklose ir principo „susikurk savo meno cirkuliavimo lauką pats“ bei galiausiai patyrusi stulbinamą sekム pasaulinę meno rinkoje (Didžioji Britanija). (Ši pavyzdži turbūt žino ir lietuvių verslininkas.) Kitur naujas menas ēmė telktis aplink meno žurnalus ir mokyklas, itin įtakingu kritiku rengiamas parodas (Prancūzija). Vokietijoje meno metropoliu tapę Berlynas pasiūlė kelis naujus ambingus muziejus, nesimbolines premijas jauniems menininkams, daugybę jaunų galerijų, skatinusių plejados jaunu autorių kūrybą, o savo funkciją atrasti naujus talentus tebetėsė ir Kelno galerijos ar Diusseldorf, Frankfurto, Hamburgo meno akademijos. Mažutė Šveicarija garsi legendinėmis kuratorių pavardėmis (pvz., Harald Szeemann), kurių slovė neužgožė jaunųjų: naujo meno banga čia išniro

drauge su bendru eklektišku jaunimo subkultūriniu judėjimu, anarchistinės agresijos kupiniais protestais. Dėl susidomėjimo menu ir sėkmings rėmimo politikos ši šalis dabar turi didžiausią meno erdvę koncentraciją pasaulyje. Sudėtingą uždarumo istoriją išgyvenusios Ispanija ir Portugalija, kuriose menas vystesi netolygiai ir su pertrūkiais, 9–10-uoju dešimtmeciais taip pat intensyviai kūrė meno infrastruktūras – muziejus, meno centrus, fondus (paminėtina daugybę lankytųjų sutraukianti ūluo kūrinio meno mugė „ARCO“ Madride). Meno scenos dinamika išskiria gerais pajūstamas kaimyninės Šiaurės šalys, kuriose XX a. paskutiniame dešimtmetyje vykę meno procesai skambiai vadinti „Šiaurės stebukl“ – čia kūrybą skatina muziejai, kolekcionieriai, privačios galerijos, rėmėjai, parodų salės, alternatyvios erdvės. Ir kt.

Esame išpratę, kad ūluo kūrinis menas nesiriboją sienomis, tačiau šios kelios stichiskai atrinktos nuotropos fragmentuose iliustruoja kelis lokalinių kelių pavyzdžius, kurių rezultatas – itin atvira, gya meno apykaita. Tai, žinoma, daugiau ar mažiau sekėmis istorijos. Ir nors trumpam pažirkime ekonominius veiksnius.

Dovilė Tumpytė, siekdama pagrįsti kitų šalių meno teoretikų teiginį taikymą lietuvių darbams 2005–aisiais datuotame tekste teigia, kad gyvename Europos laiku: „Lietuvos meno procesai ne itin skirti nuo Europos.“ Pavienių žymių, kad išorinis ir vidinis kontekstai vizualiai sinchronizavosi, buvo matyti dar dešimtojo dešimtmecio antrojoje pusėje, jei turėsime omenyje pačią meninę kūrybą ir i ją žiūrėsimė iš labai arti. Galų gale susiformavo ir tam tikra infrastruktūra iš būtinų meno pasaulio elementų, alternatyvios jau egzistuoja ne tik ŠMC ar kitų institucijų rėmuose ir t.t. Bet ar sinchronizavosi visa kita? O visų pirmiai – ar išties dehermetizavosi pats menas ir kalbėjimas apie jį?

Ilgą laiką aš, kaip ir Kęstutis Šapoka, maniau, kad, tarkim, „Delfi“ ar visuomeninis transliuotojas kalti, kad beveik nepalaiko polemikos apie ūluo kūrinį meną, kuris „ignoruojamas lygiai taip pat atkakliai, kaip ir anksčiau“ (K. Š.). Bet galiausiai padidariau išvadą, kad pyktis čia nevaizingas, o dalį kaltės, gal netgi didžiajų, turi prisūtinti ir patys menininkai, kuratoriai, kritikai, institucijų darbuotojai, galerininkai. Štai kokiems apmąstymams mane pasmerkė čia tiek kartų minėtas Kęstutis ir kiti.

Paroda veikė iki spalio 31 d.
LTMKS paroda „Tarpdiscipliniškumo kapinynuos(?)“
Jono Meko vizualiųjų menu centrasis ir „Vilniaus vartų“ erdvės (Gynėjų g. 14, Vilniuje)
Dirba ketvirtadieniais, penktadieniais, šeštadieniais, 16–20 val.

Sūris bate

„Frieze“ meno mugė Londonė

Paulina Pukytė

Aną savaitę „Whitechapel“ galerijos knygynė atsiverčiau prašmatnai išleistą knygą apie žinomas britų menininkės Saros Lucas kūrybą (retrospektivinės parodos proga knygynas jai skyrė visą lentyną). Ten buvo taip parašyta:

„Gal pakalbėkime apie Lucas parodą Meksike? Aš ten niekada nebuvau. Keista, nes užaugau (palyginus) netoli, Los Andžele. Keista ir todėl, kad nemačiau tos parodos, pavadinotos „NUDS“. Bet mes dažnai kalbam – ir rašome – apie dalykus, kurų patys nesame matę, vietas, i kurias nebuvome nukeliau, žmones, kurių nepažiustum. [...] Picasso... Napoleonas... Sontag... laikas... atstumas... knygos... kūrinių...] todėl jaučiu, kad mes gana artimi. Bet atstumas yra keistas dalykas. Pilnas kaprių ir staigmenų, jis gali būti laikinis, arba geografinis, arba emocinis, pamokamas arba parados salus, net dialektinis. Jis gali būti ir fizinis faktas, ir intelektualiai klaudingas įvardijimas. Ką gi jis įvardija? Atstumą. Pavydžiu: prieš dvi savaites aš buvau Šveicarijoje. Visi kalnai, kuriuos mačiau, buvo apsistautę sniego marška. O darbar aš pietuose, visa diena kelio traukiniu ir laivu, saloje prie Toskanos krantų. Kalnai čia mėlynuoja žydro dangaus fone...“

Ir t.t. ir t.p. *ad nauseam*. Kanoninis pseudokritinės šūdmalystės pavyzdys.

Todėl kai praėjusi savaigali užkunkuliavo „Frieze“ meno mugė, pirmą mintį buvo tokia: o ko ten eiti? Juk galima sekmingai parašyti apie parodą ir jos nemačius – tai jau legitimuota (žiūrėjimas pro lango stiklą, kaip kartais daro menotyrininkai, nesiskaito). Nors, tiesą sakant, geriau būtų, jei rašyčiau iki kito miesto, o dar geriau, iki kitos valstybės – nes, girdi, kuo didesnis atstumas, tuo geresnės įžvalgos. Tuo labiau kad toje mugėje niekada nebūna nieko naujo. Žinoma, pasitai ko ir įdomių darbų, bet per tankų mišką tų medžių beveik nematyti. Tiesa, juk tai ir ne paroda, o prekyvietė. O dar tiksliau – milžiniškas gerai ištroškintas biguzas, kurio ingredientais tampa ne tik nauji, specialiai patiekalui nupirkti produktai, bet ir tai, kas užsiliko šaldytuve nuo užvakarykštės pienė.

Taigi, daug kas jau ne kartą matyta (ir prieš penkerius metus mano aprašyta, žr. „Netikras zuikis“, p. 84–86): vėl žvėrelį iškamšos, vėl subražyti arba apteplioti moterų atvaizdai, vėl veidrodžiai! Tiesa, veidrodžiu žanre atsiradusi gana reikšminga naujovė: prieš penkerius metus visi veidrodžiai buvo sudaužyti, o siemet mačiau tik vieną perskelą veidrodį, kuris dar ir buvo „sutaisytas“ – susiūtas storu siūlu didelais dygsniais. O kiti veidrodžiai buvo tik „sumanipiliuoti“, jeigu taip galima pasakyti: pavyzdžiu, įgavę kokią nors netikėtą spalvą arba ant jų kas nors užtapyta. (Ma-

nau, kad tai kalba apie kažkokius pokyčius ne tik mene, bet ir visuomenės sąmonėje, tačiau juos išaiškinti jau ne mano reikalas.)

Ir vėl ekspozicija pilna vienų autorių kūrinių, kurie atrodo kaip kitų autoriorū kūrinių. (Bet nehirsto jau gerokai mažiau, kaip ir paties Hirsto – o tai irgi iškalbingas faktas.) Maloni ir sveikintina išimtis – bronzinis šuniukas iš polietilenininių maišelių: manau, kad tai ne tick nekoonsas, kiek sąmoninga Koonso parodija. Pats Koonsas šiemet čia ryškiausia figūra – ne tik dėl spalvų ir mastelio, bet ir dėl eksponavimo: prie jo darbų pastatytą po apsauginį. Beje, pastebėjau dar vieną naują tendenciją: mugėje ne vienas V.I. Lenino portretas!

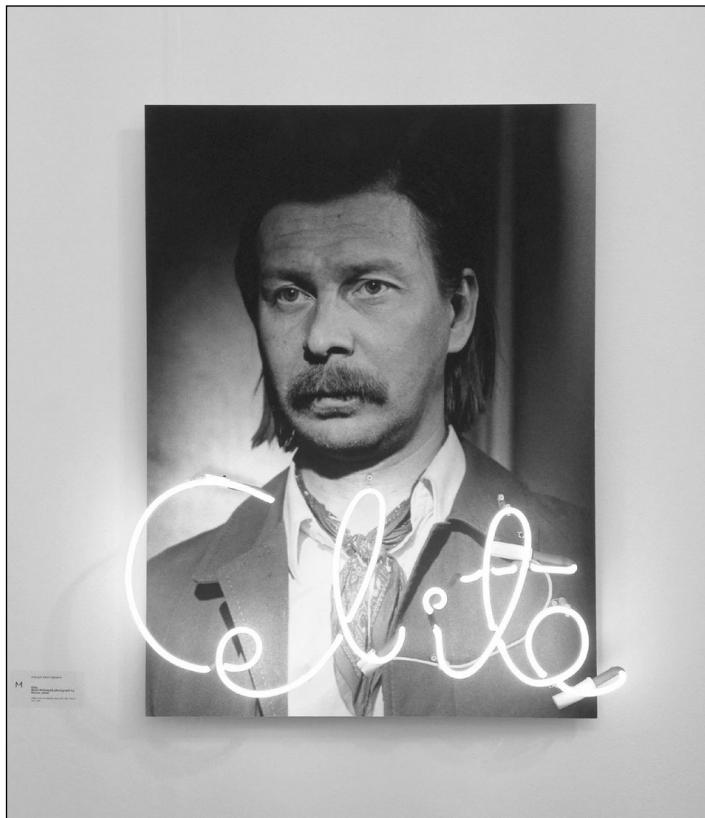
Apskritai čia galima būtų žaisti tokį žaidimą: „Atspėk, ko šioje mugėje nera.“ Tapyba? Yra. Grafika? Yra. Skulptūra? Yra. Fotografija? Yra. Performansas? Yra. Instalacija? Yra. Téksilė? Yra. Žiūrovų įtraukimas į meno kūrimą? Yra. Videomenas? Yra. Tapyba ant čiužinių? Yra. Tapyba ir videomenas viename? Yra (aptapytas televizoriaus ekranas). Milžiniška kiaušinienė? Yra. Verdantys puodai? Yra. Išplauti indai? Yra. Didelis batas, į kurį įdėtas didelis sūrio gabala? Yra. Didelis batas, į kurį įdėtas milžiniškas degtukas? Yra. Tiesa sakant, ši žaidimą laimėti būtų sunku – beveik nera tokio daikto, kurio čia nebūtų. Bet tai gera!

Svarbus ir, regis, tiesiog neatsiejamas šios mugės ingredientas yra jos lankytojai, o ypač jų tualetai (ne išvietės, o apdarai). I juos kartais įdomiau žiūrėti nei į kūrinius. Šiemet priza teikiu lankytøjai, kurios vienos aukštakulnis batelis buvo mėlynas, o kitas žalias. Lankytøjai be perstojo fotografuoja ne tik pačius meno kūrimus, ne tik save su draugais išsišiepusius meno kūriniųfone, bet ir savo šeimos narius, kon-

templiuojančius meną. O tai jau progresas. Regis, specialiai šiam keistam poreikiui patenkinti ir sukurta milžiniška mugės naujokės Jennifer Rubell skulptūra-instaliacija „Dailininkės portretas“: balta ant šono gulinti nėščia moteris. Ijos atvirą lyg išskobtą pilvą galima išisti ir ten lindint nusifotografuoti, ir lankytojai nė už ką nepraleidžia proges tai padaryti: tuo tikslu prie kūrinio net susimetusi eilutė. Beje, štai vienas iš triukų, kaip greitai apžiūrėti gausingą ekspoziciją (nes skaityti kiekvieną pavarde nėra laiko): jei darbas didelis ir ižžulis – autorius greičiausiai jaunas ir nelabai žinomas, o jei darbas nedidelis, niekuo per daug neišsiskiriantis, tai didelė tikimybė, kad čia garsaus menininko kūrins. Be abejo, yra ir išmčių (žr. Koons).

Tačiau net ir taikant įvairias mano įsisavimą palengvinančias taktilias, po poros valandų ta meno kociš pasidaro tokia klampi, kad joje skėsdama imi netgi šauktis šiaip vos ne parazituojančiu meno pasaulio elementu pavadinamo visagalio kuratoriaus, kad šis kaip gelbėjimo ratai numestų tau koncepciją! Nors mugėje meno kūrinių dažniau stengiasi atkrepti žiūrovo dėmesį patys savaime, kai kurie autorai ir čia negali susilaikyti nepafilosofave apie savo darbų reikšmes ir prasmes. Antai, išeksponevęs beždžionės iškamšą su teptuku rankoje, menininkas būtinai turi atsakytis žiūrovui paškaitą apie tai, kad ši beždžionė – neva Goyos 1796–1797 metais nutapytos beždžionės skėkė – kažkodėl „jau išaugo iš savo pirmatai tapančių beždžionė realizmo. Žvėrelis dabar, ko gero, plušas prie supematistinės kompozicijos ar minimalistinės drobės, o teptuką, regis, pasiskolinio iš Jaspero Johnso Savarino kavos skardinės („Painted bronze“, 1960).“ Tai jeigu šiuo kūriniu mums norima pasakyti, kad ta

Jennifer Rubell, „Dailininkės portretas“. 2013 m.

Hüseyin Bahri Alptekin, „Elitas (Matti Pellonpää)“

beždžionė (iškamša!) kuria meną „dabar“ (2013-aisiais), tai kodėl

XX a. vidurio stiliumi ir priemonėmis? Kodėl ji nekuria šiuolaikinio meno? Dėl to per daug nesijaudindamas menininkas toliau moko mus, kaip reikia suprasti beždžionę: kad, girdi, šioji aptinkama įvairių tautų mitologijoje, folklore ir religijoje (kas galėtų pamanyti!) ir kad „kolektyvinė sąmonėje ji dažnai laikoma išdykėle, nepaklūstančia taisylėms ir iprastinėms elgesio normoms. Be to, Tellezo beždžionė ūžiaiškiai kvestionuoja prasmės esmę šiandienos mene.“ (Tikrai?) Apie greta išeksponevą lapės iškamšą nebeskaičiau, bet neabejoju, kad ten buvo paaškinta, jog lapė įvairios taučios laiko gudruole. O gal manoma, kad tokį meno kūrinių norės pirkti tik visiški neišprusėliai, ir tokie paaiškinimai taikomi būtent jiems?

Na bet dažniausiai darbus imasi aiškinti galerijų darbuotojai. Tačiau čia irgi neapsieinama be perlenkimų: girdėjau, kaip viena jauna galerininkė, dvim žodžiais nusakius interesantams, apie kūrines, emėsi šlovinti menininkės asmens būdo bruozus ir charakterio savy-

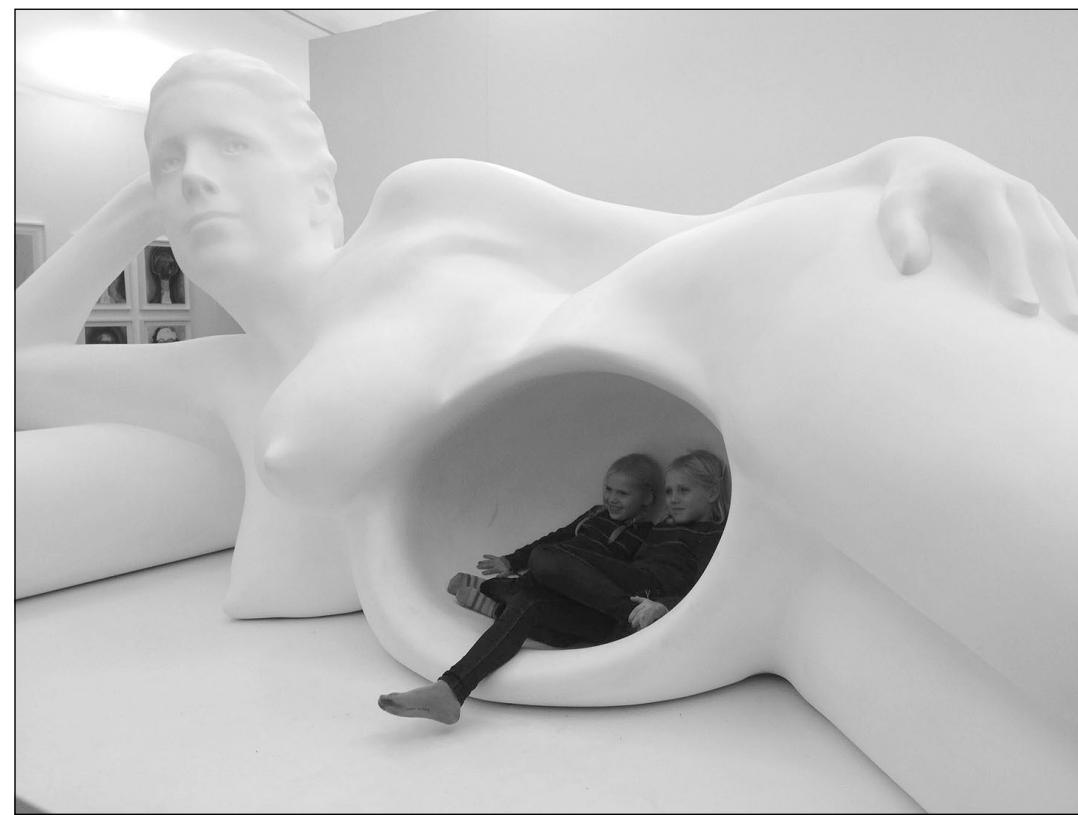
AUTORĖS NUOTRAUKOS

bes. Ką tai turi bendra su kūriniu, muge, rinka ar menu apskritai?

Nepaisant tokio bulvarinio galerininkės išsišokimo, būtent šis įtaigus, tiesiog hipnotizuojantis menininkės iš Tel Avivo Michal Rovner judančio vaizdo darbas laimėjo antrą vietą mano asmeniniam konkurse: dvięjų vertikalių ekranų sandūroje syruoja aukštas kiparisas, o tolojuoje, per sustingusį rudai monochrominį akmenuotą kraštovaizdį, nenutrūkstančia virtine eina ir eina žmonės. Trečiąją vietą paskyrė Vadimo Fiškino „Unplugged“ – elektros lemputei, degančiai nepaisant to, kad į elektros lizdą ji neįjungta. Na o pirmoji vieta be didesnės konkurencijos atiteko taikliam ir daugiasluoksniam Hüseyno Bahri Alptekino darbui „Elite (Matti Pellonpää)“. Tai portretinė suoju mių aktoriaus Matti Pellonpää fotografija: jis vaidina Rudolfą – vargšą tapytoją, nelegalą iš Albanijos Paryžiuje – suomių režisierius Aki Kaurismäki filme „Bohemos gyvenimas“ („La Vie de Bohème“), pagal prancūzo Henri Murger romaną, kuris geriausiai žinomas kaip italo Giacomo Puccini operos „Bohema“ libreto pagrindas. Turkų menininkas aprobiavo šį atvaizdą (jis, beje, kabo įreminčias „Moskva“ bare Helsinkyje) ir žaliomis neoninėmis raidėmis ant jo užraše: „Elite“ (elitas). Nors kultūriinių referencijų čia ne mažiau nei beždžionėje, visa tai nėra prikišamai paaškinta juodu ant balto – menininkas pasitiki žiūrovo išprusimui ar tiesiog gebėjimu suvokti ir savo kūrinių įtaiga, o kartu palieka vietos interpretacijoms.

O apskritai visa „Frieze“ mugės palapinė – tai uždara ir belaikė erdvė, turinti vieną tikslą. Joje jautiesi taip, tarsi būtum erdvėlaivyje, šviesos greičiu skriejančiame į tolimal planetą. Ar čia aš esu šiais metais, ar užpracitais, ar prieš 10 metų, o gal ateityje? Vienintelė nuoroda į (maždaug) dabartį yra kur ne kur pasitaikantys kūrinių su „iPhone“ ir „iPad“ atvaizdais. Kai kurie kritikai ir apžvalginkai skundžiasi, kad mugėje niekas nepasikeitė. O kas čia galėjo pasikeisti?

www.friezelondon.com

Būtina pamatyti

Ką rekomenduoja „Scanoramos“ rengėjai

Lapkričio 7 d. prasidės Europos šalių kino forumas „Scanorama“, vykstantis jau vienuoliktus metus keturiuose miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose) ir trukstantis aštuoniolika dienų. Kaip ir kasmet, „Scanoramos“ programe – kino meistrų, nauji vardai, klasikos ir šiandienos ieškojimų deinių, konkursinė programa „Naujasis Baltijos kinas“, lietuvių kino premjeros, susitikimai su filmų autoriais ir išskiliais svečiais, naujos kino patirtys bei netiketė atradimai.

„Galim kalbėt ir kalbėt. Poros daug kalba, o paskui ima ir išskiria. Tai kokia išsvada? Nebekalbėkim.“ Tokia mintis nuskamba Filipo Dzieržawskio dokumentiniame filme „Grupė „Meilė“ („Milost“, 2012, 91 min., Lenkija). „Milost“ buvo įdomiausia grupė, 10-ajame dešimtmetyje atėjusi į lenkų džiazą. Tačiau trijų jos narių kelias jau seniai išsiskyrė. Filmas pasakoja apie tai, kaip dingsta brolybės chemija, o tarp buvusių vienminčių išaugo nesupratimo siena ir bandymas vėl surinkti grupę tampa nesibaigiančiu konfliktu.

Tad nebekalbėkim. Žiūrėkim. Ši ir kitus, kuriuos „Scanoramoje“ šiaisiai metais būtina pamatyti.

Festivalių favoritai

Šiemet Berlyno kino festivalio „Auksiniu lokiu“ apdovanotas Calino Peterio Netzero filmas „Vaiko poza“ („Pozitia copilului“, 2013, 112 min., Rumunija) – apie motinos ir sūnaus santykius. Itakingai architektai Kornelijai Jos 34-ų metų sūnus Barbu tebėra motiniškos globos stokojantis berniukas. Kuo labiau moteris stengiasi išsaugoti jūdvieju ryšį, tuo agresyviai priešinasi sūnus. Vieną dieną Barbu vairuojamas automobilis užmuša vaiką. Kornelija pasitelkia savo pažintis ir daro viską, kad sūnus išvengtų bausmės. Jai tai dar vienas šansas negrįžtamai „pririšti“ sūnų, filmo režisieriui – ir pretekstas pasvarstyti apie naujajį rumunu elitą ir galingą korupciją.

Kitas festivalių favoritas – Joshua Oppenheimerio „Žudymo aktas“ („The Act of Killing“, 2012, 159 min., Danija, Norvegija, D. Britanija). Tai vienas kontroversiškiausiu šių metų filmų, pasakojantis apie žudymo banalumą ir beprasmybę, apie iškreiptą tikrovę, kurioje tarpssta blogis. ...1965 m. Indonezijoje į valdžią atėjo generolas Suchartas. Šalyje prasidėjo masinės žudynės, jų aukomis tapo maždaug pusė milijono gyventojų – kinų, kairiųjų ir tų, kurie įtarė ryšiaus su komunistais. Ištikimais naujos valdžios padėjėjais tapo miesto liumpenai – sukciai, chuliganai, banditai. Vienas iš žudikų Anvaras praėjus 50 metų kartu su draugais sutiko priėsais kamerą papasakoti apie savo praeitį. Astringi sinefilai ir gangsterių filmų gerbėjai, jie nutarė tapti kino žvaigždėmis ir suvaidinti anu laikų įvykius. „Žudymo aktas“ – košmarėka kelionė po nusikaltelių atmin-

tį. Jie sako, kad žudydamai jautėsi kaip gangsteriai iš Holivudo filmų.

Klasikai...

Viena šių metų „Scanoramos“ retrospektyvų skirta romantišku nihilistu vadintamo britų režisierius ir operatorius Nicolaso Roego (g. 1928) kūrybai. Nebaigęs jokių kino mokslo, 1947 m. jis atsidūrė „De Lane Lea“ kino studijoje, dirbo įvairius darbus, po 1958-ųjų išgarsėjo kaip operatorius (Davido Leano „Aribos Lorensas“, François Truffaut „451 laipsnis pagal Farenheitą“). 1970 m. Roegas debiutavo kaip režisierius, sukūrės filmą „Pastatymas“ („Performance“). Sudėtinga ankstyvuji filmų struktūra trikdė produserius, jų keliai į ekranus lydėjo problemos. Roego filmai – įvairių žanru. Vienam garsiausiuo kūriniu „Zmogus, kuris nukrito į Žemę“ („The Man Who Fell to Earth“, 1976, 136 min., D. Britanija) pagrindinį vaidmenį suvaidino dainininkas Davidas Bowie. (Režisierius artimai draugavo su ne viena „svinguojančio Londono“ įžymybe.) Tai ambicinga pasaka apie ateivį. Tomas atrodo visai kaip žmogus – auksiniai plaukai, pavargusios akys, liesas kūnas, išsprauastas į tamsų kostiumą. Tomas elgiasi kaip žmogus – viskas, ką jis žino apie Žemę, matė per televiziją, viskas, ką jis nori žinoti, matyti ir girdėti, yra televizija. Tomas atvyko į mūsų planetą ir iškart pateko į žemiškajį priklausomybių nuo valdžios, pinigų, alkoholio, seksu ir televizijos pragarą.

Marco Bellocchio (g. 1939) debiutavo vienu maištingiausiu kino istorijoje filmu „Kumščiai kišenėse“. Miesčioniškos šeimos dviveidystė kritikavę filmas tapo italių „ištūžliu“ manifestu, o Bellocchio – vienu kontrkultūros lyderiu. Vélesniuose filmuose jis kritikavo Bažnyčią, žiniasklaidą, politikus, švietimo sistemą, todėl greitai tapo „nepatogių“ režisierių. Pagrindinė kūrybos tema – šeima. Bellocchio ją traktuoja kaip visuomenės ir jos ligų mikrokosmosą. Ne išimtis ir „Miegantis grožis“ („Bella addormentata“, 2012, 110 min., Italija, Prancūzija), kurio herojė Eluana jau septyniolika metų guli ištikta komos. Vieniems ji – miegantis grožis, kitiems – mirusio proto apleistas kūnas. Italijos parlamentas netrukus svarstys, ar atjungti merginos gyvybę palaikančius aparatus, ar tėsti tai, ko niekas negali pavaudinti gyvenimu. Ar tokioje situacijoje įmanoma priimti tik logišką sprendimą?

...ir beveik klasikai

„Oskaru“ apdovanotas Asgharo Faradi filmas „Išsiskyrimas“ Lietuvoje sulaukė žiūrovų pripažinimo. Naujausias, šiemet Kanų konkurse rodytis režisierius filmas „Praeitis“ („Le passé“, 2013, 130 min., Prancūzija, Italija, Iranas) – taip pat apie skyrybas. ...Paryžiaus oro uostas. Ką tik iš Irano atvykusį Ahma-

dą pasitinka jo prancūzė žmona Mari (Bérénice Bejo). Pora jau senokai nebegyvena kartu, Mari darbar turi kitą vyrą. Vienintelis Ahmadado atvykimo tikslas – sutvarkyti teisinius skyrybų reikalus. Vyras greitai pastebi tarp buvusios žmonos ir judvieju dukros Liusi tvirančią nesantaiką. Nelauktai į dienos šviesą iškyla ilgus metus slėpta palaapsis.

Kanų konkurse šiemet rodytas ir François Ozono filmas „Jauna ir graži“ („Jeune & jolie“, 2013, 90 min., Prancūzija) sulaukė kontroversiškų vertinimų. Jo herojė, mokinė Izabelė nori sekso. Ne su savo bendramžiais, o su vyresniais, jau pagyvenusiais vyrais. Už pinigus, bet ne dėl jų. Paslaptingos žinutės, nurodančios adresą ir kainą, prabangūs viešbučiai, jaunystės išsiligusiu vyrų raukšlės – visa tai merginai téra žaidimas, kurio pasekmui ji né nevarsto. Tačiau vieną dieną Izabelės šeima viską sužino ir klausia, kodel. Atsakymo į ši klausimą Izabelė neturi.

Jimu Jarmuschu filmo „Išgyvena tik mylynitys“ („Only Lovers Left Alive“, 2013, 123 min., JAV, Vokietija, Prancūzija, Kipras, D. Britanija) premjera taip pat įvyko Kanuose. Filmas herojai – vampyrai. Žinoma, Jarmuschas ir juos traktuoja su didžiuile ironijos doze. Muzikantas Adamas (Tom Hiddleston) ir Eva (Tilda Swinton) kartu išgyveno labai daug (jų trečiosios vedybos vyko dar XIX amžiuje). Griūvančiamie Detroite Adomas klausosi plokštelių ir kolekcionuoja retus instrumentus. Jis svarsto apie savižudybę, nes pasaulis nebetinka gyvenimui. Jaudindamas dėl gilčjančios Adomo depresijos, iš Maroko grįžta Eva. Vis dėlto kažkas verčia personažus atidėti mirties akimirką...

Režisierius Alexo van Warmerdamo ir jo filmų gerbėjų nestinga ir Lietuvoje. Naujausiojo „Borgman“ („Borgman“, 2013, 113 min., Olandija) herojus taip pat keistuolis. Jis užklysta į turtinges šeimos namus ir agresyviai prašosi išleidžiamas nusiprausti. Šeimininkas Ričardas nepriima benamio, net sumuša į žmonos Marinos akivaizdoje. Bet Borgmanas sugrižta, o Marina slapčia pradera juo rūptintis. Vyro pasirodymas išlaisvina iš pažiūros pavydėjus poros, trijų vaikų ir auklės slopinamus troškimus. Kas iš tiesų yra Borgmanas – sapnas, demonas, o gal šiurpus mūsų baimių išsikiuijimas?

Prancūzų aktorę, režisierę, scenaristę Valérią Bruni Tedeschį įkinā atvedė jos mokytojas – nesenai mires Patrice’as Chéreau. Aktore vaidino garsiausiu prancūzų režisierių (F. Ozono, Ph. Garrelia, C. Chabrolia, C. Denis ir kt.) filmuose, taip pat ir Šarūno Barto „Namuose“. Šiemet Kanuose pristatytas trečiasis jos režisuotas filmas „Pilis Italijoje“ („Un chateau en Italie“, 2013, 104 min., Prancūzija), matyt, autobiografiškas. Aktorei Luizai žemė slysta iš po kojų. Mokesčių naštostas.

„Metabolizmas, arba temstant Bukarešte“

nepakelianti šeima rizikuoją netektį vienintelio nekilnojamomo turto – pilies Italijoje. Luizos brolis serga AIDS ir gesta akyse, ji pati kenčia dėl neigvendintų svajonių. I nerašą Luizos gyvenimą netikėtai įsi-veržia Natanas. Ar pavyks Luizai ir gerokai jaunesniams vaikiniui pagaliau atrasti laimę?

Iš Rytų Europos

Agnieszka Holland studijavo Prahos kino mokykloje ir po to, kai 1968-aisiais „Prahos pavasarį“ sutrypė rusų tankai, keliis mėnesius praleido kalėjime. Todėl įvykius ir žmones, kurie tapo televizijos seriale „Degantis krūmas“ („Horici ker“, 2013, 240 min., Čekija) pagrindu, režisierė žino ne iš pasakojimu. ...1970-ųjų pradžioje Prahos centre susidegino studentas Janas Palachas. Jo krepšyje buvo rastas laiškas, kuriame Palachas reikalavo, kad okupantai išsinėdintų, kitaip kas penkias dienas gatvėse atsiräs po naują „deglą“. Holland seriale herojus – ne Palachas, o jo šeima, bendramžiai ir valdžios aparato žmonės, kuriems liepta rasti potentialius „deglus“ ir sunaikinti viską, kas susiję su Palachu. Net jo kapa.

Pagrinidine filmo heroje tampa advokatė Dagmara, ginanti Palacho šeimos interesus. Nepaisydama nei grasinimų, nei draugų perspėjimų, moteris ryžtasi ginti tiesą.

Vienas rumunų Naujosios bangos pradininkų Cristi Puui filmą „Trys interpretacijos pratimai“ („Trois exercices d'interprétation“, 2013, 157 min., Rumunija, Prancūzija) sukurė pagal rusų religinio filosofo ir poeto Vladimiro Solovjovo (1853–1900) knygą „Trys pokalbiai“. Viena citata iš Biblijos, trys kompanijos, dylikla draugų. Besišnekūciodami prie vyno taurés jie diskutuoja apie Dievą, taiką, kapitalizmą, antikristą, karą, gyvenimo prasmę ir ką iš tiesų reiškia Jėzaus istorija apie vynuogyninkus. Kito rumunų Naujosios bangos atstovo Cornelius Porumbou filmas „Metabolizmas, arba temstant Bukarešte“ („Cand se lasa seara peste Bucuresti sau metabolism“, 2013, 89 min., Rumunija, Prancūzija) autentiniškas. Savimyla režisierius Paulas filmuoja naują filmą, tačiau jam sekasi prasčiau nei tikėjosi. Kuo daugiau repeticijų, pokalbių apie filmą, personažų evoliuciją ir kiną apskritai, tuo labiau Paulas abejoja viskuo, ką daro. Režisierius užmezga romaną su žavia aktore Alina. Neįciomis filmo ir realybės lygmenys ima painiotis...

Atradimai

Kino festivaliai – geriausia vieta atrasti naujus kino autorius, suprasti, kas domina jaunus kūrėjus, kokioms temoms ir stiliams jie atiduoda pirmenybę. Šiemet „Scanoramos“ atidarymo filmas – vienas iš tokiių kūrinių. Tai dokumentinis „Belvilio

kūdikis“ („Belleville Baby“, 2013, 75 min., Švedija). Jo režisierė Mia Engberg jaunystėje gyveno Paryžiuje, Belvilio priemiestyje, mylėjo vagišią Vincent'ą. Jie buvo keista pora – kino studentė ir jaunas nusikaltėlis. Bet vaikinas ją paliko. Dabar ji yra motina ir kartu su dukrele gyvena Švedijoje. Mia manė, kad Vincent'as mirė. Tačiau po aštuonerių metų buvę mylimasis prašo padėti prisiminti praeitį, nes kalėjime iš jo buvo atimta galimybė jausti. Klausant telefoninių pokalbių nuotrupų ir žiūrint mobiliuoju telefonu nufilmuotus kadrus, prieš akis ima vertis užmarštin nugrimzdusi dviejų žmonių meilės istorija, pasakojimas apie susižavėjimą „kitu“.

Debiutinis islandų aktoriaus ir teatro režisieriaus Benedikto Erlingsonovo filmas „Apie arklius ir žmones“ („Hross í oss“, 2013, 78 min., Islandija) – tai pasakojimas apie žmogaus ryšį su arkliu ir arklio ryšį su žmogumi. Juk jie nėra tokie jau skirtini. Abu jie myli, abu kovoja. Ir abu miršta. Filmas leis į pasauly pažvelgti arklio akimis. Gal arklys jį suprantą geriau už žmogų?

Šiemet Kanų „Kritikų savaitės“ atradimu tapo dviejų italių režisierų Fabio Grassadonios ir Antonio Piazzos debiutas „Salvo“ („Salvo“, 2013, 103 min., Italija, Prancūzija) – įdomus kino realizmo ir film noir mišinys. Filmo herojus – vienišas bejausmis trisdešimtmetis Salvo, susijęs su Sicilijos mafija. Keršydamas jis išsibrauna į kito mafiozo, kuris nesėkmingai bandė į jį pasikėsinti, namus. Ten laukia taikinio ir atsikritinių sutinka Rita – aklą būsimos aukos seserį. Ji tampa žmogžudystės liudininkė. Salvo nusprenžda pagrobti merginą ir jo gyvenimė prasideda kažkas neįtikėtina – gimsia meilę.

Prancūzų režisierius Alainas Guiraudie nėra debutantas. Už savo filmus jis yra pelnės ir Jeano Vigo prižiūrėjus, Jeano-Luco Godard'o pagyrimus. Tačiau šiemet Kanų „Ypatingo žvilgsnio“ sekocijos už geriausią režisūrą apdovanotas Guiraudie „Nepazystamas prie ezero“ („L'Inconnu du lac“, 2013, 97 min., Prancūzija) ne vienam sinefilui taps tikru atradimu, juolab kad filme puikiai atskleidžia į filosofinę parabolę linkusio režisieriaus stilius. Filmo (net Prancūzijoje jis leidžiamą žiūrėti tik sulaukusiemis 16 metų) veiksmai perkels į homoseksualų paplūdimį prie ezero. Čia kiekvienas gali tenkinti savo aistros net nesivargindamas sužinoti, kuo vardu tas kitas. Filmo herojus Frankas taip pat kickvieną dieną leidžia paplūdimyje ieškodamas meilės. Ir randa ją su Mišeliu, tačiau suprantai, kad meilėlui aistra – mirtinai pavojinga. Netrukus ezero ramybę sudrumščia policijos sirenos...

PAGAL RENGĖJŲ INF.

Adelės jausmų ugdymas

Nauji filmai – „Adelės gyvenimas. I ir II skyrius“

Živilė Pipinytė

Abdellatifo Kechiche'o filmo „Adelės gyvenimas. I ir II skyrius“ („La Vie d'Adèle, chapitre 1&2“, pagal Julie Maroh komiksą, Prancūzija, Belgija, Ispanija, 2013) struktūra aiški ir paprasta. Filmo pradžioje režisierius apibūdina penkiolikmetės Adelės (Adèle Exarchopoulos) situaciją. Ji gyvena priemiestyje, Adelė tėvai – paprasti žmonės, mergina mokosi humanitarinės pakraipos klasėje, svajoja tapti mokytoja ir užmezga draugystę su kiek vyresniu mokiniu. Per pasimatymą su juo Adelė negali atitraukti akių nuo mėlynplaukės gatvės pracivės. Tai – Dailiųjų menų mokyklos studentė Ema (Léa Seydoux), kurią Adelė vėliau suranda lesbiečių bare. Šitaip, epizodas po epizodo, būtų galima perpasakoti visą beveik trijų valandų filmą, kurio veiksmas trunka septynerius ar aštuonius metus. Pasakojimas chronologiskas: mokykla, darbas ir studijos, bendras gyvenimas su Ema, išskyrimas ir Adelės kančia be Emos, pastangos ją susigrąžinti. Per tuos metus Adelė ne tik patirs meilę, nusivylimą, begalinę vienatvę, bet ir subrēs. Skambla banaliai? Bet juk taip galima perpasakoti beveik kiekvieną gyvenimą. Kechiche'as tai supranta, todėl pirmiausia ir provokuoja pasakojimo paprastumu, nors iškart ir pasiūlo keliais nuorodas, kuriomis būtų galima sekti.

Pirmaoji pasirodo jau filmo pradžioje, kai mokiniai aptarinėja Marivaux „Marianos gyvenimą“. Apie XVIII a. parašyto romano personą jie kalba kaip apie savo bendramžius, tai nuostabu, kaip ir visi filmo pokalbiai apie literatūrą. Bet Kechiche'ui, ko gero, svarbiau tai, su kuo asocijuojasi Marivaux istoriujos, – likimo žaidimai, meilei nuolat iškylančios psichologinės kliūtys, kurias turi nugalėti herojė. Maria kovoja už teisę mylėti ir būti laiminga, rašytojas pabrėžia jos sielos grožį ir nori, kad pasaulis ji pamatyti. Regis, Kechiche'as siekia to paties rodydamas Adelę.

Pažintis su Ema pakeičia Adelės gyvenimą. Ji panyra į aistrą, kuri moko pažinti kūną, geismus, kita žmogų ir save. Kechiche'as rodo ilgas, natūralistiškas meilės scenas, gal kiek ištragiška meilės istorija, formuoja Adelės pasaulėžūrą ir tapatybę, priverčia kentėti ir brėsti.

Nors ir nepabréžamas fono,

Kechiche'as aiškiai sudėlioja akcentus. Adelės santykiai su bendraklasiais apibrėžia terpę, kuri savaip uždara ir netolerantiška. Emos draugai turi savo ratą, čia tarpsta šiuolaikiškos idėjos ir estetizuotas hedonizmas. Režisieriu svarbu parodyti ir abiejų merginų tėvus. Laisvamaniai Emos tėvai – bohemiski buržua – gal ir ža-

vesni už tradicinėmis vertybėmis neabejojančius Adelės tėvus, bet ir jie negali peržengti nematomų barjerų.

Taip Kechiche'as rodo, kas suformavo tokią Emą ir tokią Adelę. Ema, kuri save išreiškia kurdama atvirus, „autobiografiškus“ paveikslus (man jie pasirodė jau už kičio ribos, bet tai nesvarbu), ir Adelę, kuri save išreiškia bendraudamas su vaikais, mokydama įvairiausią odos atspalvių mokinius nugalėti baimę, suprasti eiles (arba jų nesuprasti), bet likti atvirus pasaulyiui. Juk iš tikrujų Ema išduoda Adelę ne tada, kai ją išvaro iš namų, net neišklausiusi argumentų, bet kai nusprendžia, kad ji pernelyg svetimą jos draugams. Kad socialiniai akcentai svarbus Kechiche'ui, liudija ir skandalas, kuriame absurdžiai kaltinimais vienas kitam svaidos abi aktorių ir režisierius.

Be abejo, filme svarbu viskas, bet didžiajų jo unikalumo dalį nulemia vaizdinis filmo sprendimas (operatorius Sofianas El Fani) ir aktoriai. Begalinę filmo magiją sukuria tai, kad kamera visąlaik arti pagrindinių herojų veidų, regis, galėtum paliesti odą, nušluostytis gausias Adelės ašaras. Iš arti filmuojamas Adelės veidas atspindi viską – jos mintis, skausmą, užgimstančią meilę, ji pagauна ir padaro matomus tuos siejos virpesius, apie kuriuos raše dar Marivaux. Todėl tikromis filmo bendraautorėmis ir tampa aktorių, kurių indėlių pabrėžė ir Kanų žiuri verdik-

tas skirti „Auksinę palmės šakelę“ ne tik režisieriui, bet ir aktorėms.

Tai, kas filme svarbiausia, – meilės gimimą, neviltį, skausmą, viltį – Kechiche'as rodo „realiu laiku“. Jis buvo svarbus ir prieš tai kurtame filme „Juodoji Venera“, kur didžiausio herojės pažeminimo scenas, pavyzdžiui, vaidinimą, Kechiche'as taip pat rodė tiek, kiek tai trukė iš tikrujų.

Kita vertus, tas vaizdo naujumas primena ir Naująją bangą. Jos kūrėjams taip pat buvo svarbu rodyti, kas vyksta „čia ir dabar“, kai herojai dar nesuvokia, kad tai gal svarbiausia jų gyvenimo akimirka. Šiuo požiūriu „Adelės gyvenimas. I ir II skyrius“ – dar vienas jausmų ugdymo romanas, iš tų, be kurų prancūzų kultūra neįsivaizduojama. Kaip ji neįsivaizduojama be naujos žmogaus ir laisvės koncepcijos. Juk neatsitiktinai bandydamas suformuoti Adelei Jeano-Paulio Sartre'o filosofijos esmę, Ema kalba apie tai, kad žmogus tampa laisvas priimdamas sprendimus.

Filmo pabaiga man pasirodė simbolika: atėjusi į Emos parodos atidarymą, Adelė tarsi atsiduria akitatoje ne tik su praeitim, bet ir su savimi, Emos užfiksuota paveiksluose. Ji išeina iš parodos, nes supranta esantį jau kitas žmogus, ne tas iš paveikslų. Juk Kechiche'as ir pasakoja visą istoriją tam, kad padarytu, kaip svarbu būti savimi, mylėti ir tapti laisvam.

„Tiranozaurus“

ginklo, nusikaltimuose nedalyvauja. Bet vienas neteisingas žingsnis, noras padėti gražiai moteriai ir jis pats atsiduria nusikaltelių taikiklyje. Kad išgelbėtų žavią kaimynę ir liktų gyvas, vaikinas turės pasistengti.

Kriminalinis Refno skaitalas susideda iš vienų štampų, gausios prievertos, jis pergrūstas reikšmingų detalių, personažai – vieno išmatavimo, dialogai girdėti šimtus kartų, nors epizodinis ir virtuoziškas Rono Perlmano pasirodymas daug ko vertas. Receptas paprastas, siūžetas, sakyčiau, net infantiliškas, bet Kanuose „Važiuok“ pelnė prizą už geriausią režisūrą ir dar višą karutį kitų festivalių prizų, apdovanojimų ir nominacijų, o visą filmą tylų šizofreniką vaidinęs Goslingas – palyginimui su jaunu Robertu De Niro.

Praėjusią savaitę LRT „Laba diena, Lietuva“ parodė reportažą iš Kau-

no, kur du savanoriai rišo balionus prie Laisvės alėjos grindinio. Taip jie norėjo atkreipti miestiečių dėmesį į prasidėjusias Kauno jaunimo dienas. Reportažo autorė prisipažino, kad jaunuoliai tris balionus riša specialiai priešais kamerą, nes priroštijie ryte jau sėkmingai dingo. Po to vienas jaunimo (vos ne parašau „komjaunimo“) veikėjas džiugavo, kad Kaune yra per 40 jaunimo organizacijų. Pakiliai jis pūtė dar vieną balioną.

Man šis reportažas pasirodė simptomiskas, nes rožinių balionų pūtimu juk užsiima ne tik Kauno savanoriai. Lietuvoje dabar nuolat atsiranda vis naujų premijų, kurių teikimus transliuoja televizijos. Ko gero, laikas steigti naują – už balionų pūtimą. Kandidatų būtų tikrai daug.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Balionai ir kraujas

Krėsle prie televizoriaus

Ką bendra turi Prezidentas Valdas Adamkus ir lietuvių erotinė komedia „Valentinus vienas“? Atsakyti iškart: sekmadienį LRT (lapkričio 3 d. 21.15) parodys premjerą – dokumentinį filmą „Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus. Pirmoji dalis“, kurio režisierė Edita Kabaraitė yra ir „Valentino vieno“ novelės režisierė. Neslėpsi, mane viada intrigavo lietuvių kūrėjų sugėbėjimas kurti ir pakilius patriotiškus filmus apie prezydenta (-es), ir nykių lietuvišką erotiką. Tas paisiaukojimas toks nuoširdus, kad iškart galėtai patikėti spaudos pranešimui, skelbiančiu, esą filmo kūrėjai stengesi perteikti Prezidento savijautą vienu ar kitu gyvenimo momentu. Savijauta juk svarbiausia.

Britų aktorius Paddy Considine'o režisūrinis debiutas „Tiranozauras“ (LRT kultūra, 6 d., 21 val.) rodo romantinių komedių gerbėjams neįprastą meilės istoriją. Nebe pirmos jaunystės į autodestrukciją linkę alkoholikas Džozefas (Peter Mullan) sutinka savo vienmetę Haną. Ji dirba krikščionių labdaros parduotuvėje. Nors iš pradžių Džozefas ir šai posė iš moters tikėj-

mo, jis vis grįžta į parduotuvę. Pažaūžia šie du žmonės ima suprasti, kokią kančią patria gyvenime. Juo pasaulis užkrėstas prievertas. Kartą jai nesugebės atsišpirti ir nuolančioji Hana. „Tiranozaurui“ būdinas realistinis ir minimalistinis stilis, tapes britų kino atpažinimo ženklu. Būtent realizmo man labiausiai stinga spalvingų savijautų lietuvių kine.

Amerikiečių režisierius Neilas LaBute'as – iš tų, kurie skeptiškai žiūri į tirkrovę ir niekad neatsisakys iš jos sarkastiškai pasišaipyti. Filme „Mirtis per laidotuves“ (TV1, lapkričio 1 d. 22.55) jis rodo šeimą, kuri susirenkia palydėti mirusiojo į pasukinę kelione. Šeimos nariai nuoširdžiai jo gailisi, bet netrukus palaikoja, kad velionis visai nebuvę tyras iš krištolas, o tiesą atskleidęs šantažistas nesirengia laikyti liežuvio už dantų, jei jam nebus užmokėta. Tad laidotuvės netrunka pavirsti cirku su dingusiais palaiakais, viešu apsinuoginimu ir užsispyrusiu velioniu, kuris kažkodėl nenori likti karste.

Jei linksmybės netraukia, siūlau vieną naujausią – sukurtą 2010 m. –

Parodos	„7md“ rekomenduoja
VILNIUS	
Vilniaus paveikslų galerija <i>Didžioji g. 4</i> Chodkevičių rūmų klasicistiniai interjerai Lietuvos dailė XVI–XIX a. Jurgio Baltrušaičio memorialiniai baldai Paroda „Antoine Watteau ir prancūzų gravūrų menas“ Paroda „Dailės istorikas ir kritikas Mikalojus Vorobjovas (1903–1954)“, skirta 110-osioms gimimo metinėms	Meno projektų erdvė „Malonioji 6“ <i>Malonioji g. 6</i> iki 9 d. – Gretel Weyer (Prancūzija) paroda „Mano iliuzijos“ Galerija „Vartai“ <i>Vilniaus g. 39</i> Ingo Nussbaumer (Austrija) kūrybos paroda Paroda „24 ketvirtadienai“ Galerija „Aidas“ <i>Trakų g. 13</i> Liepos Kaunatės tapybos paroda „Kelyje“ „Prospekto“ fotografijos galerija <i>Gedimino pr. 43</i> Arūno Baltėno fotografijų paroda „Namų tyloj“ Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus <i>Piliés g. 40</i> Vilmos Fioklos Kiurė fotografijų paroda „Parubanka: trūkinėjantys ryšiai“ Meno ir edukacijos centras „Rupert“ <i>Meškeriotojų g. 33</i> Doros Garcios (Ispanija) paroda „Europos Jeruzalė“ Šv. Jono gatvės galerija <i>Šv. Jono g. 11</i> Jaunuju skulptorių bronzos liedinimo simpoziumo paroda „Gurgutis“ iki 2 d. – Antano Olbuto paroda
Radvilų rūmai <i>Vilniaus g. 24</i> Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės tapybos paroda „Spalva ir linija išreikštį pojūčiai“ Tarptautinė paroda „Sidabro amžius. Rusų dailė Baltijos šalių kolekcijose. 1890–1930“ Rytų Azijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos aborigenų menas Ivanu Marčuko (Ukraina) kūrybos paroda „Už horizonto – kiti horizontai...“	„Mažoji galerija“ <i>Latvių g. 19A</i> Vlado Karatajaus paroda „Tik portretas“ Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija <i>Vilniaus g. 39/6</i> Paroda „Lituanika“ Oslo namai <i>Mindaugo g. 27</i> iki 7 d. – Jungtinėje Karalystėje kuriančių jaunų lietuvių menininkų darbų paroda „Point of view“ KAUNAS
Vytauto Kasiulio dailės muziejus <i>A. Goštauto g. 1</i> Vytauto Kasiulio kūrinių kolekcija iki 3 d. – paroda „Šiuolaikiniai karališkieji rūmai“	M. Žilinsko dailės galerija <i>Nepriklausomybės a. 12</i> Kauno bienalė „Unitektas“: Patricios Piccinini (Australija) paroda „Nematoma Saulė su mumis“, Gao Yuan (Taivanas) paroda „Naujoji epocha“, Monikos Žaltauskaitės-Grašienės iš Bronės Neverdauskienės paroda „Absoliuti lygibė“ Modrius Tenisonas (Latvija), Armando Strazdo (Latvija), Vytauto Tumėno interaktyvus projeketas „Laimos tinklas“
Lietuvos nacionalinis muziejus Naujasis arsenas <i>Arsenalio g. 1</i> Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija Lietuva carų valdžioje Lietuvių liaudies menas Kryždirbystė Paroda „Sukilėliai“, skirta 1863 m. sukilio 150-osioms metinėms Paroda „Vaikystės metų kraštas“	Kauno paveikslų galerija <i>K. Donelaičio g. 16</i> Kauno bienalė „Unitektas“: Jaunuju menininkų paroda Linos Jonikės paroda „Reversinės trajektorijos“ Giedrės Kraučiūnės paroda „Suformatuota“ Severijos Inčirauskaitės-Kriaunevičienės paroda „Įšardymai“ Keštutė Grigaliūno interaktyvus projeketas „Marginimas“ A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus <i>V. Putvinskio g. 64</i> Kauno bienalė „Unitektas“: Feliksas Jakabausko „Kalbėjimas – sidabras...“ Zinaidės Vogeliénės „Sidabriniškabėdes“
Kazio Varnelio namai-muziejus <i>Didžioji g. 26</i> K. Varnelio kūrybos ir kolekcijos ekspozicija Paroda „Rūdavos kautynės“ <i>Lankymas antrodienių – šeštadienį iš anksto susitarus tel. 279 16 44</i>	Maironio lietuvių literatūros muziejus <i>Rotušės a. 13</i> Paroda „Rašytojai 1863 metų sukiliame“ Fotografijų paroda „Menas – pamatyti, menas – parodyti. 2013 metų jubiliatai“ „Maironis ir jo epocha. ...palieku visą mano judomajai turta“ Alfonso Vilpišausko tapybos paroda „Antroji kelionė“ Kazio Binkio 120-osioms gimimo metinėms skirta paroda „Vėtrą šaunią apkabinęs“ Keramikos muziejus <i>Rotušės a. 15</i> iki 5 d. – simpoziumo „Mes – redukcija 2013“ paroda
Bažnytinio paveldo muziejus <i>Šv. Mykolo g. 9</i> Bažnytinio paveldo muziejaus eksponicija	Ryšių istorijos muziejus <i>Rotušės a. 19</i> Miglės Kosinskaitės darbų paroda „Špałotyra“ Galerija „Meno parkas“ <i>Rotušės a. 27</i> Paroda „Jaunieji. Žalia sąmonė-3, arba kaip nesikartoja istorija“ Kauno fotografijos galerija <i>Rotušės a. 1 / Vilniaus g. 2</i> Algimanto Kezio fotografijų paroda „Architektonika“
Galerija „Akademija“ <i>Piliés g. 44/2</i> iki 9 d. – Vilniaus dailės akademijos Grafinio dizaino katedros magistrantų darbų paroda iki 9 d. – Mikko Waltari fotografijų paroda	Senamiesčio menininkų galerija-dirbtuvė <i>Totorių g. 22–4</i> iki 5 d. – Algimanto Černiausko tapyba
Tekstilės galerija „Artifex“ <i>Gaono g. 1</i> iki 9 d. – Severijos Inčirauskaitės-Kriaunevičienės kūrybos paroda „Įšardymai“	Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerija <i>Šv. Jono g. 11</i> Valerijos Dichavičienės fotografijos darbų paroda „Jie buvo arti mūsų“
A. ir A. Tamošaičių galerija „Židinys“ <i>Dominikonų g. 15</i> Dailininkų Tamošaičių kūryba XIX–XX a. pirmos pusės liaudies meno rinkiniai	Galerija „Balta“ <i>M. Valančiaus g. 21</i> Kauno bienalė „Unitektas“: Jolantos Šmidtienės „Ugnies šokis“ (bendarbiaujant su Kauno šokio teatru „Aura“) Jūratės Petruškevičienės „Humana: laiminges pusvalandis“
Telšių galerija <i>Kęstučio g. 3</i> Mikaelio Coville-Anderseno fotografijų paroda „Paminklas judėjimui – dviračių eismas Danijos sostinėje“ iki 10 d. – VIII tarptautinė tekstilės miniatūrų bienalė „Mintys – tai....“	Galerija „Aukso pjūvis“ <i>K. Donelaičio g. 62 / V. Putvinskio g. 53</i> Almyros Weigel autorinių papuošalų paroda „Krantas“ Rašytojų klubas <i>K. Sirvydo g. 6</i> Jūratės Račinskaitės iliustracijų paroda
	„7md“ rekomenduoja
	Dailė Rimtėjantį rudenį – ypač laiku – pristatyta Arūno Baltėno fotografijų paroda „Namų tyloj“ iki lapkričio 16 d. veikia „Prospekto“ fotografijos galerijoje (Gedimino pr. 43, Vilnius). Fotografas fiksuoja nykstančią kaimų gyventojus. Jų kulkūs namai ir vingiuoti gyvenimai gauna atidū liudininką, kuris sugeba įžvelgti daugiau nei skurdą. Tai jaudinantis žmonių ir jų namų portretai. Galeria dirba antradieniais–penktadieniais 12–18 val., šeštadieniais 12–16 val.
	Muzika Festivalio „Gaida“ Post Scriptum (lapkričio 6 d. 19 val. Šiuolaikinio meno centre) programoje – muzikinis teatro spektaklis pagal Marcelio Prousto romaną „Prarasto laiko beiškant“, naudojant šiuolaikinių menininkų tekstus. Režisierius Oskaras Koršunovas, muziką kūrė lietuvių kompozitoriu komanda C'ODA N°VA, libreto autorė – jauniosios kartos lietuvių rašytoja Gabija Grušaitė. Atlikėjai: Aasmik Grigorian, Alina Orlova, Viktor Gerasimov, instrumentinis ansamblis, elektronika.
	Teatras Lapkričio 8, 9 d. 18.30 Lietuvos nacionalinio dramos teatro Didžiojoje salėje bus galima pamatyti, ar (ir kaip) pavyko Jonui Vaitkui prakalbinti jau daug kartų įvairiuose teatruse statytą Kazio Binkio „Atžalyną“. Idomu, kad režisierius, dažniausiai bandės teatre iškelti žmogaus ydas, šiek tiek pasirinko jo vertėbes.
	Spektakliai VILNIUS
	Nacionalinis operos ir baletų teatras 2 d. 18.30 – G. Verdi „TRAVIATA“. Dir. – R. Šervenikas 3 d. 12 val. – J. Tamulionio „BRUKNELĖ“. Dir. – A. Šulčys 8, 9 d. 18.30 – W.A. Mozart „FIGARO VEDYBOS“. Dir. – M. Staškus (Italiā)
	Nacionalinis dramos teatras Didžioji salė 8, 9 d. 18.30 – PREMJERA! K. Binkio „ATŽALYNAS“. Rež. – J. Vaitkus Mažoji salė 5 d. 19 val. – PREMJERA! S. Pálssonas „NUOŠALY“. Rež. – G. Padegimas 6 d. 19 val. – E. Palmetshoferio „HAMLETAS MIRĖ. GRAVITACIJOS NĖRA“. Rež. – P. Ignatavičius 7 d. 16 val. – M. Mayenburgo „AKMUO“. Rež. – A. Jankevičius 9 d. 16 val. – B. Mar „UNĖ“ (aktorės U. Babickaitės dienoraščių motyvais). Rež. – B. Mar
	OKT/Vilniaus miesto teatras 2, 3 d. 19 val. OKT studijoje – A. Čehovo „ŽUVÉDRA“. Rež. – O. Koršunovas
	Valstybinis jaunimo teatras 8, 9 d. 18 val. – PREMJERA! P. Demirskio „NESISTEBÉK, JEI KAS NORS ATEIS PADEGTI TAVO NAMŲ“. Rež. – A. Jankevičius, scenogr. ir kost. dail. – L. Luišaitė, kompozitorius – J. Sakalauskas. Vaidina A. Ramanauskaitė, A. Pukelytė, D. Šilkaitė, S. Ivanovas, S. Storpirtė, I. Cipliauskas, A. Kazanavičius, J. Damaševičius, G. Arbačiauskas, J. Sakalauskas
	Rusų dramos teatras 2 d. 11, 13 val. – Z. Hopp „STEBUKLINGOJI KREIDELĖ“. Rež. – O. Lapina 2 d. 18.30 – PREMJERA! L. Agulianskio
	Mirus Rusų dramos teatro artistui Eduardui MURAŠOVUI, liūdime su visa teatro bendruomene ir reiškiame gilią užuojautą Velionio artimiesiems. LIETUVOS NACIONALINIS DRAMOS TEATRAS

<p>„ŽVIRBLIO LIZDAS“. Rež. – V. Serovas 3 d. 18.30 – J.J. Bréciale, M. Lasaygues</p> <p>„DIDYSIS ZEBRAS“. Rež. – A. Girba 3 d. 12 val. – S. Maršakas „KATÉS NAMAI“. Rež. – A. Utėganovas (Rusija) 6 d. 18.30 – PREMJERA! I. Vyrypajevė „ILIUZIJOS“. Rež. – O. Kovrikovas 7 d. 18.30 – N. Simono „PASKUTINYSIS AISTRINGAS MEILUŽIS“. Rež. – O. Lapina, J. Bogdanovič-Golubeva 8 d. 18.30 – PREMJERA! A. Vampilovo „PRA-ÉJUSIĄ VASARĄ...“ Rež. – V. Lukjanenka 9 d. 12 val. – „LINKSMOJI EINŠTEINO LABATORIJA“. Rež. – S. Piktūnaitė 9 d. 18.30 – V. Mucharjamovo „AČIŪ, MARGOI!“ Rež. – J. Ščiukis</p> <p>Teatras „Lelė“</p> <p>Didžioji salė 3 d. 12 val. – „BAISIAI GRAŽI PASAKA“. Scen. aut., rež. ir dail. – A. Bagočiūnaitė-Paukštienė 9 d. 12 val. – PREMJERA! E.T.A. Hoffmomo „SPRAGTUKAS“. Scenarijus aut., rež. ir dail. – V. Mazūras 10 d. 12 val. – „DAKTARAS DOLITLIS“ (pagal H. Loftingą). Rež. – R. Driežis Mažoji salė 9 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „SNIEGUOLĖ IR SEPTYNI NYKŠTUKAI“ (pagal brolių Grimmų pasaką). Rež. – N. Indriūnaitė</p> <p>Menų spaustuvė</p> <p>5 d. 19 val. <i>Juodojoje salėje</i> – „ARABIŠKA NAKTIS“. Rež. – C. Graužinis (teatras „cezario grupė“)</p> <p>6 d. 18 val. <i>Juodojoje salėje</i> – „TĘČIO PASAKA“. Rež. – A. Kirvela ir J. Tertelis</p> <p>9 d. 12 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – „GAIDELIS PINIGAUTOJAS“. Rež. – Š. Datenis (jaunujų scenos menininkų programa „Atvira erdvė“)</p> <p>9, 10 d. 19 val. <i>Juodojoje salėje</i> – PREMJERA! „MEILĖ TRIMS APELSINAMS“. Rež. – A. Giniotis (teatras „Atviras ratas“)</p> <p>10 d. 12 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – PREMJERA! „TARMIŲ STALAS“. Rež. – S. Degutytė („Stalo teatras“)</p> <p>KAUNAS</p> <p>Kauno dramos teatras</p> <p>2 d. 15 val., 8 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – J. Patricko „MŪSŲ BRANGIOJI PAMELA“. Rež. – A. Latėnas</p> <p>3 d. 18 val. <i>Rūtos salėje</i> – F. von Schillerio „PLĒŠKAI“. Rež. – A. Areima</p> <p>3 d. 15 val. <i>Ilgiojoje salėje</i> – I. Paliulytės „LIŪDNAS DIEVAS“. Rež. – I. Paliulytė</p> <p>6 d. 18 val. <i>Rūtos salėje</i> – D. Danis „AKMENŲ PELENAI“. Rež. – A. Jankevičius</p> <p>7 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – „MODERATORIAI“. Rež. – A. Kurienius</p> <p>8 d. 19 val. <i>Mažojoje scenoje</i> – J. Tumo-Vaižganto „ŽEMĖS AR MOTERS“. Rež. – T. Erbrédėris</p> <p>9 d. 15 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – „JERUZALĖ“ (pagal J. Butterworth). Rež. – R. Atkočiūnas</p> <p>Kauno muzikinis teatras</p> <p>3 d. 18 val. – vakaras, skirtas G. Verdi 200-osioms gimimo metinėms. Dainuoja Kauno valstybinio muzikinio teatro solistai ir svečiai. Dir. – J. Geniušas, J. Janulevičius, V. Visockis</p> <p>7 d. 18 val. – J. Strausso „ČIGONŲ BARONAS“. Dir. – V. Visockis</p> <p>8 d. 18 val. – Ch. Gounod „FAUSTAS“. Dir. – J. Geniušas</p> <p>9 d. 15 val. – J. Malikonio koncertas</p> <p>9 d. 18 val. – „NOTRDAMO LEGENDA“. Insc. aut. ir choreogr. – A. Jankauskas, dir. – J. Janulevičius</p> <p>Kauno kamerinis teatras</p> <p>3 d. 18 val. – Molieře'o „ŠYKŠTUOLIS, ARBA MELO MOKYKLA“. Rež. – A. Pociūnas</p> <p>8 d. 18 val. – PREMJERA! F. Zelerio „TIESA“. Rež. – S. Rubinovas</p> <p>9 d. 18 val. – D. Čepauskaitės „KAVINĖ „PAS BLEZA““. Rež. – S. Rubinovas</p>	<h2>Bibliografinės žinios</h2>	<h3>MENAS</h3> <p><i>Gediminas Pieckuras</i> : [skulptūros darbų albumas / sudarytojai Rita Mikucionytė, Gediminas Pieckuras ; teksto autorė Rita Mikucionytė]. – Vilnius : Artseria, [2013] (Vilnius : BALTO print). – 96 p. : iliustr. – (Šiuolaikiniai lietuvių dailininkai = Contemporary Lithuanian artists, ISSN 2335-2434). – Dalis gretut. teksto liet., angl. – Tiražas 500 egz. – ISBN 978-9986-716-91-4</p> <p><i>Šviesa – mokslo ir magija</i> : fotografijos apšvietimo įvadas / Fil Hunter, Steven Biver, Paul Fuqua ; iš anglų kalbos vertė Irena Jomantienė. – Kaunas : Kitos knygos, [2013] (Vilnius) : Standartų sp.). – 222 p. : iliustr. – (Fotoprofas). – Tiražas 1500 egz. – ISBN 978-609-427-128-1</p> <p><i>Tai buvo...</i> : muzikinės kultūros atspindžiai / Vaclovas Juodpusis. – Vilnius : Lietuvos muzikų rėmimo fondas, 2008-. – . (Jr.)</p> <p>[Kn.] 2. – Vilnius : Lietuvos muzikų rėmimo fondas : Muzikos projektai, 2013 (Vilnius : BALTO print). – 527, [1] p. : iliustr., faks., portr. – Tiražas [400] egz. – ISBN 978-9955-687-09-2</p> <p><i>Jonas Vaitys</i> : [monografija apie dailininką iš jų kūrybą] / Violeta Krištopaitytė ; [sudarytojai Violeta Krištopaitytė, Leonardas Vaitys]. – Vilnius : Artseria, [2013] (Vilnius : BALTO print). – 208 p. : iliustr., faks., portr. – Virš. aut. nenurodyta. – Tiražas 600 egz. – ISBN 978-9986-716-92-1 (Jr.)</p> <h3>GROŽINĖ LITERATŪRA</h3> <p><i>Dienų valia</i> : apžvalginė rinktinė / Gintautas Iešmantas. – Vilnius : Žuvėdra, 2013 (Vilnius) : Ciklonas). – 269, [1] p. – Tiražas [200] egz. – ISBN 978-609-8089-19-6 (Jr.)</p> <p><i>Kainas</i> : [romanas] / José Saramago ; iš portugalų kalbos vertė Zigmantas Ardickas. – Kaunas : Kitos knygos, [2013] (Kaunas : Spindulio sp.). – 134, [2] p. – Tiražas 1500 egz. – ISBN 978-609-427-129-8 (Jr.)</p> <p><i>Kam būti laimingai, jei galį būti normali?</i> : [autobiografinis romanas] / Jeanette Winterson ; iš anglų kalbos vertė Aušra Simanavičiū</p>
---	--------------------------------	--

Savaitės filmai

Adelės gyvenimas. I ir II skyrius ****

Penkiolikmetė Adelė (Adèle Exarchopoulos) pamato gatvėje praeinančią keistą merginą mėlynais plaukais ir pradeda jos ieškoti. Dailių menų akademijos studentė Ema (Léa Seydoux) atvers Adelei, kas yra meilė, ir pivers kentėti. Dviejų herojų santykiaus Abdellatifas Kechiche'as rodo taip iš arti, kad svarbus ir reikšmingas tampa kiekvienas gestas, žodis, žvilgsnis. Filmo realizmas pateisintas, nes tik taip režisierius gali išvengti patoso, melodramatiškumo ar melo, ypač rodant ilgas herojų meilės scenas. Tačiau šis Kanus šiemet sužavėjęs ir „Auksine palmės šakele“ apdovanotas filmas – ne tik meilės, bet ir brendimo, savęs atradimo istorija, atskleidžianti šiu dienų prancūzų visuomenės socialines užtvaras, kurios taip pat formuoja Adelės pasaulėžiūrą (Prancūzija, Belgija, Ispanija, 2013). (Vilnius, Kaunas)

Didis grožis ***

Filmo herojus šešiasdešimtmetis Džepas Gambardela yra Romos garstybių, moterų numylėtinis, žurnalistas, pasibodėjęs „žmogiška fauna“, kurią stebi gulėdamas hamake. Prieš daug metų jo romaną pagyrė net Alberto Moravia, bet dabar Džepas jau neprivalo įrodinėti savo talento. Užtenka, kad jis viešai sako tiesą į akis ir yra gyvas visuotinės degradacijos liudijimas. Jis ir maisto tik apie savo ir epochos baigtį. Žiūrint Paolo Sorrentino filmą – Romos elito pramogas, orgijas, naktines maudymosi fontane scenas, – sunku neprisiminti Federico Fellini ir jo groteskišku apokaliptišku vaizdu, sukurtų filmuose „Saldus gyvenimas“ ir „8 ½“. Regis, Sorrentino nusprendė ne tik pasityčioti iš tuščios ir dekadentiskos „Italiros po Berlusconi“, bet ir gana ciniškai pasišaipyti iš Fellini. Pagrindinių vaidmenų filme sukūrė Toni Servillo (Italija, 2013). (Vilnius)

Don Žuanas ***

Josepho Gordon-Levitto veidu ir kūnų apdovanotas Naujojo Džersio barmenas, draugų vadinamas Don Žuanu, gali suvilioti kiekvieną merginą. Scarlett Johansson Barbara traukia virus lyg magnetas. Tokių dviejų personažų susitikimas tradicinėje romantinėje komedioje baigtusi nuobodžiomis vestuvėmis. Debiutiniame Gordono-Levitto (jis ne tik aktorius, bet ir šio filmo scenaristas bei režisierius) filme šis susitikimas yra pretekstas parodyti, kaip pornografija ir Holivudo filmai iškreipia mūsų mąstymą apie erotiką ir ryšius. Džonas neskiria masturbacijos priešais kompiuterį nuo seksu, Barbara – realaus pasaulio ir fikcijos. Sandanso kino festivalio žiūrovus sužavėjusioje antikomedijoje taip pat vaidina Julianne Moore (JAV, 2013). (Vilnius, Kaunas)

Karti, karti... ***

Šiuolaikiški ir talentingi Nataša ir Romanas svajoja apie europietiškas vestuves jūros pakrantėje. Tačiau Natašos patėvis parengė kitą scenarijų. Valdininkas ižvelgia vestuvėse savo karjeros tramplyną ir stengiasi, kad viskas būtų „kaip reikia“. Jaunuji laukia nepamirštamas vakaras restorane ir pilnas nykiausiu apeigu rinkinys. Jaunieji slapta rengia alternatyvių vestuves, bet aplinkybės susiklosto taip, kad abu „renginiai“ susilieja. Prisidengę Žoros Kryžovnikovo pseudonimu režisierius Andrejus Peršinas sukūrė filmą, kuriame net toks absurdūs vestuvių ritualas tiksliai perteikia miniatiūrinį visuomenės modelį, viša jausmu, absurdūkų pokštų, ekscentriškų personažų spektrą ir begalę kičo bei beskonybės stilus variantų. Sužavėti rusų kino kritikai filme pamatė šių dienų Rusiją, lietuviams taip pat bus apie ką pasvarstyti. Pagrindinius vaidmenis sukūrė Sergejus Svetlakovas, Julija Aleksandrova, Jegoras Koreškovas, Janas Capnikas, Jelena Valiuškina (Rusija, 2013). (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)

Mačetė žudo ***

JAV vyriausybė verbuoja Mačetę (Danny Trejo), kad šis atliktų misiją, kurios negali paprastas mirtingasis. Mačetė vyksta į Meksiką suimiui bepročio milijarderiaus – prekeivio ginklais. Šis turi svajonę – paleisti į kosmosą pavojingą ginklą. Tik Mačetė gali sustabdyti neišvengiamą chaosą... Roberto Rodriguezas sukūrė populiarus filmo tėsinį, bet infantiliški pokštais juk taip pat kartais gali išsisemti, tiesa? Tačiau tai visai nebaugina žvaigždžių (Melo Gibsono, pirmą kartą pilno metražo filme pasirodančios Lady Gagos, Michelle Rodriguez, Charlie Sheeno...), kurios noriai dalyvauja šiame smagiamoje ir juokingame absurdo žaidime (JAV, 2013). (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)

***** – šedevras, **** – pasižiūrėti būtina, *** – geras filmas, ** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – nickalas

Redaktorė – Monika Krikštopaitė

Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Kinas – Živilė Pipinytė | Teatras, šokis – Milda Brukštutė

Muzika – Laimutė Ligeikaitė | Stilius – Rita Markulienė

Dizainas – Jokūbas Jacobkis | Maketas – Vanda Čemerkaite

Kino repertuaras

VILNIUS

Forum Cinemas Vingis

1–7 d. – Pistonai (Lietuva) – 12, 14.30, 16, 17, 18.30, 19.30, 21, 22 val.
Mačetė žudo (JAV) – 11.30, 14, 16.30, 19.15, 21.45
Tūnės tamsoje 2 (JAV) – 11.45, 14, 16.15, 18.45, 21.15
9 d. – G. Puccini „Toska“. Tiesioginė premjeros translacija iš Niujorko Metropoliteno operos – 19.55

7–17 d. – „Scanorama 2013“

1–7 d. – Karti, karti (Rusija) – 11.10, 14, 16.30, 19, 21.40

Blogas senelis (JAV) – 14.10, 16.40, 19.15, 21.30

1–6 d. – Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (3D, JAV) – 12.15, 14.30, 16.45, 19.45; 7 d. – 12.15, 14.30, 16.45

1–7 d. – Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 11.15, 13.30, 16 val.

1–6 d. – Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 11.15, 13.30, 16 val.

1–2, 4–6 d. – Turbo (3D, JAV) – 11, 13.10, 13.25, 15.20, 17.30; 3 d. – 13.25, 15.20, 17.30;

7 d. – 11, 15.20, 17.30

1–7 d. – Turbo (JAV) – 11.15, 13.30, 18.15, 20.30

1–6 d. – Ekskursantė (rež. A. Juzėnas) – 12.20, 13.45, 18.30; 7 d. – 13.45, 18.30

1–7 d. – Didis grožis (Italija, Prancūzija) – 15, 18, 21 val.

Sparnai (3D, JAV) – 11.30, 16.15

1–3, 5–7 d. – Gravitacija (3D, JAV) – 19, 21.30;

4 d. – 21.30

1–6 d. – Don Žuanas (JAV) – 22 val.

1–7 d. – Kalinai (JAV) – 21.15

Laiškai Sofijai (D. Britanija) – 11 val.

3 d. – Ozas: didingas ir galinges (JAV) – 11 val.

Cinemas Akropolis

1–7 d. – Pistonai (Lietuva) – 11.30, 14, 16.30, 18.15, 19, 20.30, 21.20

Tūnės tamsoje 2 (JAV) – 13.30, 17, 19.30, 21.40

Mačetė žudo (JAV) – 16, 18.45, 21.10

1, 2, 4–7 d. – Karti, karti (Rusija) – 11, 13.15, 15.15, 19.15, 21.30; 4 d. – 13.15, 15.15, 19.15, 21.30

1–7 d. – Turbo (3D, JAV) – 12, 14.30, 16.45, 18.30

Turbo (JAV) – 10.30, 12.45, 15.30

Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 10.15, 12.30, 14.45, 18.30, 21.15

Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 10.30, 12.45, 15.30

1–2, 4–7 d. – Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 11.45, 14.15, 21.30

1–2 d. – Tūnės tamsoje 2 (JAV) – 12.20, 14.35, 16.20, 18.45, 21.15

1, 2 d. – Mačetė žudo (JAV) – 16.10, 19.15, 21.40, 23.55; 3–7 d. – 16.10, 19.15, 21.40

5–7 d. – „Lux“ kino dienos – 18.30

9 d. – G. Puccini „Toska“. Tiesioginė premjeros translacija iš Niujorko Metropoliteno operos – 19.55

1 d. – Blogas senelis (JAV) – 13, 17, 19.30, 21.50, 22.40, 23.50; 2 d. – 17, 19.30, 21.50, 22.40, 23.50; 3 d. – 17, 19.30, 21.50; 4–7 d. – 13, 17, 19.30, 21.50

Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (3D, JAV) – 11.15, 13.30, 15.45

Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 10.30, 12.45, 17.15

Karti, karti (Rusija) – 13.30, 18.30, 20.15

Blogas senelis (JAV) – 18.15, 20.45

Ekskursantė (rež. A. Juzėnas) – 11, 18.45

Gravitacija (3D, JAV) – 21.15

Sparnai (JAV) – 15 val.

3 d. – Rifo pasaka 2 (JAV) – 10.30

KAUNAS

Forum Cinemas

1, 2 d. – Pistonai (Lietuva) – 11.30, 14, 16.30, 19, 20.30, 21.30; 3–7 d. – 11.30, 14, 16.30, 19, 20.30, 21.30

Tūnės tamsoje 2 (JAV) – 13.30, 17, 19.30, 21.40

1–2 d. – Mačetė žudo (JAV) – 16.10, 19.15, 21.40, 23.55; 3–7 d. – 16.10, 19.15, 21.40

5–7 d. – „Lux“ kino dienos – 18.30

9 d. – G. Puccini „Toska“. Tiesioginė premjeros translacija iš Niujorko Metropoliteno operos – 19.55

1 d. – Blogas senelis (JAV) – 13, 17, 19.30, 21.50, 22.40, 23.50; 2 d. – 17, 19.30, 21.50, 22.40, 23.50; 3 d. – 17, 19.30, 21.50, 22.40, 23.50

Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (3D, JAV) – 11, 15.45

Debesuota, numatoma mėsos kukulių kruša 2 (JAV) – 10.30, 12.45, 17.15

Karti, karti (Rusija) – 13.30, 18.30, 20.15

Blogas senelis (JAV) – 18.15, 20.45

Ekskursantė (rež. A. Juzėnas) – 11, 18.45

Gravitacija (3D, JAV) – 21.15

Sparnai (JAV) – 15 val.

1–7 d. – Ekskursantė (rež. A. Juzėnas) – 11, 15.45, 18.45, 21.15

1–2 d. – Karti, karti (Rusija) – 13.30, 18.30, 21.30; 3 d. – 23.15; 3–7 d. – 13.30, 18.30, 21.30

1–7 d. – Ekskursantė (rež. A. Juzėnas) – 11, 15.45, 18.45, 21.15

1–2 d. – Karti, karti (Rusija) – 13.30, 18.30, 21.30

1–2, 4–7 d. – Sparnai (JAV) – 10.30

3 d. – Karališka drąsa (JAV) – 10.30

3 d. – „Tindirindis“. Pasakų pasaulis – 14 val.
3 d. – Streikas (rež. R. Zabarauskas) – 16 val.
3 d. – Adelės gyvenimas. I ir II skyrius (Prancūzija, Belgija, Ispanija) – 18 val.

KLAIPĖDA

Forum Cinemas

1–7 d. – Pistonai (